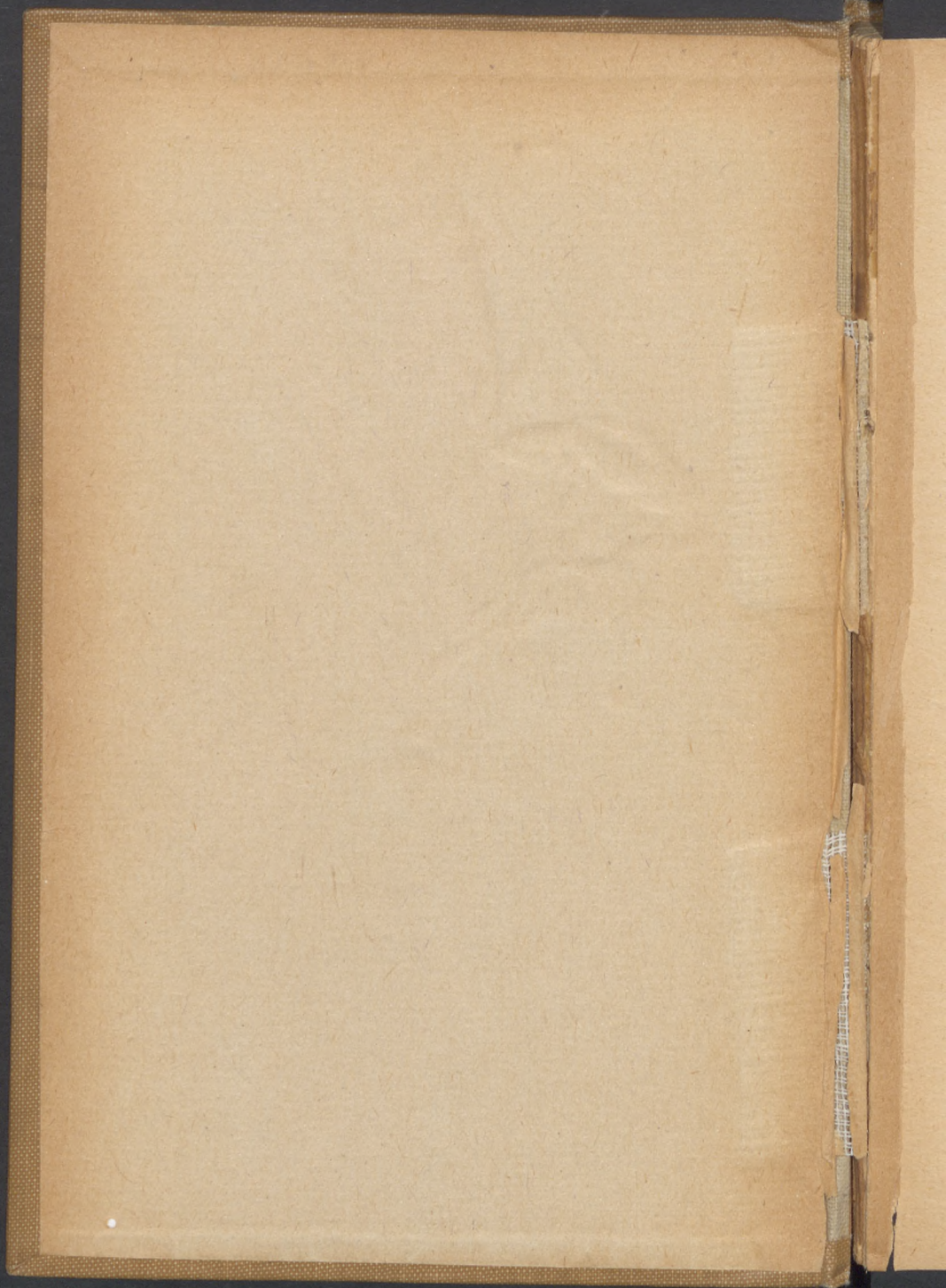

62.541

HAVAS ISTVÁN
A
NÉGY SZOBOR

Singer és Wolfner kiadása Budapest.

HAVAS ISTVÁN

A NÉGY SZOBOR

SZAVALÁSRA ALKALMAS ÜNNEPI KÖLTEMÉNYEK
AZ IFJUSÁG SZÁMÁRA

BUDAPEST
SINGER ÉS WOLFNER IRODALMI INTÉZET R.-T.
KIADÁSA

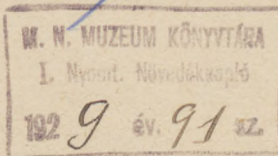
Minden jogot fenntartunk.

Pacsi

62541

5182

I.

NEMZETI ÜNNEPEK

A NÉGY SZOBOR.

A szabadság-ünnep virradatja
A négy szobrot meg-meg szólaltatja,

S muzsikáján a négy anyaszélnek —
A Szabadság-téren, im, beszélnek:

É s z a k s z o b r a, de sokat szenvedek,
Ne nézzétek csak kőnek keblemet,
Néha hullnak záporként könnyeim
At a Tát r a s Dobsina völgyein! . . .
Fürdik képem Tisza forrásában,
Elbolyongok Kassa városában . . .
Nem csend nekem az éjszakák csendje,
Fülem gyászdal zugásával telve:
Sir a hab a Garamon, a Vágon,
Száz vadgalamb száz harmatos ágon.
A pozsonyi dómban harang kondul,
Késmárk felett a szél délre fordul;

Sötét szárnyán könyörgés, üzenet . . .
Észak szobra, de sokat szenvedek!

Mit szóljak én, árva Kelet szobra,
 Kiben Erdély lelke sir zokogva,
 A Maros, mig ballag körül-köre,
 A Küküllő, Petőfi-sir őre,
 Az Aranyos: fényes kebelével,
 A méla Olt bucsu-énekével!
 A székely nép fájdalma, haragja,
 Kőkeblemet magával ragadja,
 Bejárom a Barcasági sikot,
 Megfujom a tárogató sipot:
 Szép éjszaka, fölkel a nagy tábor,
 Bocskai, Rákóczi, Bethlen Gábor,
 S addig kelnek, mignem fönt maradnak,
 Mignem egyszer diadalt aratnak!

Dél szobra, én itt állok hallgatag,
 Zsoltár-szóra nyitom meg ajkamat,
 Bácska földje, Telecskai halmok,
 Buzátokat őrlik-e még malmok?
 Ad-e annyit Bánát televénye,
 Mint adott a magyar idejébe'?
 Jaj, annak a földnek magva gyérül,
 Százszorosan vissza már nem térül!
 Jaj, az eke szarvát búsán tartja
 Szántogató, csüggedt rab-magyarja,
 Nem fontos már néki munka, szántás,
 Azt várja csak, jön-e a megváltás?

Nyugat szobra, hát én, mit szóljak én,
 Hogy szemembe tör a tavaszi fény,
 Hogy felujul bennem népem vágya,
 Kinek más volt a szabadság-álma!
 Testvérünk volt, soha el nem vágyott,
 Hűségeért kit az Isten áldott;
 Volt itt háza, telke elegendő,
 Kecsegtette jóval a jövődő,
 Védelmeztük török, tatár ellen —
 Elragadták mégis gyűlölettel.
 Odavarrták, de szakadoz a szál . . .
 Szive, lelke mindnek csak ide száll.

A Szabadság-téren így beszélget
 Négy szobra négy veszített országrésznek . . .
 Szavuk zeng, zúg napsugarak árján:
 Nem maradunk soká búsán, árván.

A HATÁRON.

Két ember áll a határon
Két ember, két magyar.
Idegenbe viszi útja,
Tétovázna, egy se tudja:
Hova megy, mit akar!

Az egyik ősz, öregember,
Fiatal a másik.
Mindkettőnek a szemébe'
A fájdalom méla fénye
Bús szivárványt játszik.

Valamikor jó soruk volt,
De most tönkre mentek,
Kis tanyájuk földig égett,
S hogy az állam nem segített
Hát elkeseredtek.

Allnak, állnak a határon,
Már tervet se szőnek...
Előttük a messzi tájék.
Hátuk mögött néma árnyék
Kísérgeti őket.

Morgolódik az öregebb,
 Hogy fia megfordul...
 Falujoknak piros tornya
 Most bukott el a távolba' —
 Két könnycsepp kicsordul.

Bús képe van a környéknek,
 Bizton őket szánja;
 Bús a lombja a vén fának,
 Hangja fönn a pacsirtának,
 Ki az eget szántja.

Gyökeret ver nehéz lábuk...
 Libaőrző gyermek
 Közel ott egy dalon hevül:
 „Hazádnak rendületlenül“...
 Friss hangjai zengnek.

Délelőtt az iskolában
 Épen ezt tanulták.
 Szállt az édes dal messzire...
 Mozdul a két magyar szive:
 A dalt ők is tudták.

S megszólal az öregebbik:
 „Fiam, haza megyünk,
 Kis házunkat mégse hagyom,
 A követ, fát hordogatom,
 Lassan építgetünk!“

A HALHATATLAN TIZENHÁROM.

— Okt. 6-án. —

Év évre száll azóta, hogy
A bakó gyilka végzett mivelünk,
Így gyújtva nekik örömet,
Kik elragadták bátor életünk.
„Csakhogy végük van, hála, hála,
— Ujjongott fel bakónk gazdája,
Remegtünk nappal, éjszakákon! ...
Csakhogy csöndes a tizenhárom!“

Nem sejtették ők, hogy szivünk
Váltig epedve várta a halált!
Féltünk, elpusztít a penész,
Míg nézzük a börtön nyirkos falát.
Ha nem vesztünk el a csatába',
Rabul mi: vágytunk a halálra,
Tudtuk, hogy az aradi várban
Így támadunk fel tizenhárman.

Csak holtakat illet a gyász ...
Csodás életünkön lángra gyuljatok:
Minket a szívtelen bakó
Mind halhatatlanokká avatott!

Eleven példakép azóta
Élünk szivekbe', dalba', szóba' . . .
A zsarnok sirjon oly halálon,
Mikor így hal meg tizenhárom!

Lesz itt még egyszer küzdelem,
S akkor leszünk csak hősök igazán,
A láthatatlan kardokat
Ha még egyszer kivonjuk a csatán!
S a szétagolt Magyarországot
Eggyé forrasztjuk, jó kovácsok! . . .
Összetörik ott szolgáljárom,
Ahol így hal meg tizenhárom.

VÁNDORMADÁR.

Vándormadár, ne menj most Afrikába,
Az égi úton evezz közelebb,
Testvéreinkhez a régi hazába,
Oda, hol tort ül most a gyűlölet.

Szívök vad kínban, lelkük rabigába',
Örökös télben testök didereg.
Óh, szánd meg őket, nótás kis madárka,
A csüggedőkbe önts reményeket!

Hirdesse nekik ártatlan dalod:
A legvadabb tél zordja sem örök,
Most sem, hogy csontig érzik a fagyot.

Kétségbe egy sem essen közülök,
Szenvedésök majd váltja boldog óra...
Mi készülünk már a találkozóra.

LEVÉL HOLLANDIÁBÓL.

1920-ból.

Anyuskám, édes, itt Hollandiába'
Van minden házban liszt és van kenyér,
Az utcákon nem állnak sort tejér'
S boltos a cukrot jegy nélkül kínálja.

A kakaónak olcsó itt az ára,
S csokoládéval gazdám vigan él,
Vigabban is, tán az én kedvemér'! ...
Anyuskám, be jó itt, Hollandiába!

Boldog is volnék, ámde minden este,
Mikor szobámba egyedül vagyok,
Lelkem hozzátok röppen Budapestre.

Sötét utcáin pár fénygömb sajog,
Ti bent ültök a nagy asztal körül,
És senki se szól, senki sem örül.

A MAGYAR FÖLD.

A magyar föld Árpád apánk telke,
 Ezer éve, hogy birtokba vette.
 Holdja számát maga szabta
 A honszerző magyar gazda.
 Lefizette árát is jó pénzzel:
 Biborszínű, meleg honfi-vérrel.
 Ezt a kerek szép országot
 Soha föl nem oszthatjátok!

Összeforrott ősidőtől fogva
 A magyar föld s a magyar nép sorsa.
 A két Alföld, a Kárpátok,
 Duna, Tisza: testvérpárok.
 Hatalmas volt itt tót, oláh, német:
 A magyarral mikor egyetértett.
 Ezt a kerek szép országot
 Soha föl nem oszthatjátok!

A magyar föld rendületlen köszál,
 Aki fölött az Uristen őrt áll.
 Jogainknak édesatyja,
 Igazunkat számon tartja.
 Megtéríti elszenvedett kárunk,
 Ha ölbetett kézzel nem csak várunk...
 Ezt a kerek szép országot
 Soha föl nem oszthatjátok!

A ROKKANT VITÉZ DALA.

Megragadó, hősi álmok,
Véres csataképek . . .
Átélem újra a
Nyomort s dicsőséget.

Rokkant testem, bús kedélyem
Megifjul álmomban.
Szívem lángja ismét
Magasra fellobban.

A föld alatt, a föld felett
Egy szó zeng: „Előre!”
S mintha nem is volna
Lábam rég ellőve.

Gyámolító koldús-mankóm:
Fényes karddá válik.
Rajta szabadságunk
Haragja villámlik.

Megvakul az orosz szeme,
Kapkod, fut a dőre.
Limanova földjén
Egy szó győz: „Előre!”

Megragadó, hősi álmok,
Véres csataképek . . .
Atélem újra a
Nyomort, dicsőséget.

Csak mikor valóra ébreszt
A hajnal sugára:
Borulok le némán
Szegényes kis szobám
Tölgyfa-asztalára.

MAGYAR HARANG.

Viharos óráin
Az éjszakának,
A rab Kárpátok
Lelke föllázad.
Földre omló tölgybálványa
Kinjaival
A szélvihar
Ott nyargal az éjhomályba'
S végig az erdőn
Tombol dübörgőn.
A gőgös ormokon
Tajtékzik a pokol,
S fent a sudár ienyő
Vijog, mint a sirály
Az Óceán felett.
Egyszerre a viszály
Eláll hirtelen
S a fölsebzett, véres
Völgyön, szirteken:
Megkondulnak zengő, meleg,
Szűztiszta hangok,
Miket ez a nagy rengeteg:

Rejt mint titkos, eltemetett
 Magyar harangot.
 Ahítatot szül a szava,
 Milyen a templomokban
 Szent gerjedelemre
 S lángra sziveket lobbant.
 Arany harang, édes harang
 Ölelkező szava vegyül
 A megviselt, fáradt éjbe,
 S mécsset gyújt zengése fénye,
 S megráz belül
 Hej, emberül!

Amde hallga, jobbra, balra
 Fönt, lent most a szirt harangja,
 (Vagy milliók szív-harangja?)
 Méltósággal zengi kongva:
 Föld, te csonka,
 Négy felé szétmarcangolva,
 Jaj, ne vérezz, el ne vérezz,
 Nem utolsó, örök éj ez,
 Krisztus urunk öt sebére
 Mondom én ezt,
 Mondom én ezt!

S mig eképpen hangja szólal,
 Ömlik lágyan, olvadóan,
 Az elnémult hegyeken
 Mint drága hermelin palást:

S szivek gyermek-térdeken
Veszik mint első áldozást.
De lehunytt szemökben
Izzik a hajnal,
De némaságukban
Beszédes ajkkal
Hirdetik,
Hogy a rab hegyekben,
Éjben, fürgetegben:
Mély és csudás
Hit, ujjulás
Születik.

ÜZENET.

Szöjjétek a szivetekben
 A testvéri szálakat,
 Egyesülünk nemsokára,
 Ha az ég is ránk szakad.
 Pozsony, Kassa és Kolozsvár,
 Három magyar rab-oroszlán
 Széttépi a láncokat.

Kinai fal, szurony-erdő
 Nem lesz határ, nem nekünk,
 Tiszaparttól Hargitáig
 S Tátráig ér a kezünk.
 Testvér búját ide hozza
 Szelek, folyók örök sodra,
 S itt gyógyítja meg szívünk.

Az ezer év szent emléke
 Suttog, sir, zeng rólatok.
 Esküszünk az egy Istenre:
 Összetörjük jármotok!
 Egy az Isten: egy lesz a hon,
 Mint az elmúlt századokon,
 Várjatok csak, várjatok!

KOMÁROM.

Évezred fénye mossa ó falad,
 Komárom vára, míg állsz hallgatag.
 Hol jár gondod? Kit, mit keres?
 A Duna árja oly sebes,
 Ringatja képed, zúg, morog ...
 Vagy csak szívünk, mely háborog,
 S ölel keblére minden áron ...
 Komárom, hej, Komárom!

Faladon égne hálánk csókjai,
 Hol első álmát szötte Jókai,
 Hol lelkével ölelkezett
 Csallóközi tündérsereg;
 És játsztak véle fa-fogót,
 Megszólaltatták a folyót,
 S a mohos követ is a váron ...
 Komárom, hej, Komárom!

Faladról a dicsőség lángjai
 Éjünkbe is fognak világlani;
 Szél, sóhaj, vágy viszi feléd
 A Klapka ujjongó nevét;
 Honvédek fénylő árnya száll
 Fölötted minden éjszakán,
 Én szép koronám, szép királyom,
 Komárom, hej, Komárom!

LÉVA.

Kis ablakunkba' pár muskátli nyílott,
 Míg ott húzódtunk meg a vár alatt ...
 A vár! ... Diákja lettem, ő tanított,
 Amint elnéztük egymást álmatag.

Nem volt Lévának több ily álmodója,
 Mint én, a diák, s mesterem: a vár.
 Az ő világa: tűnt fény hordozója,
 Enyém: a jövő, nagystílű tanár.

... Rég volt ... De álmunk csak nem változik,
 Bár engem onnan elragadt a végzet.
 A vár most is nagy multról álmodik ...

S diákja is, míg lantján ver az ének,
 A jövőt festi, nagy várost, hatalmat — — —
 Lévát örökké szépnek és magyarnak.

ARANYOSMARÓT.

Kisváros képe. Kastély, megyeháza,
Karcsú torony Migazzy templomán;
Festői nép jött a hetivásárra,
S megyegyűlésre a gróf négy lován.

Eljött sok földesúr is. Barna arcok.
Az ódon székház népes, eleven;
A Balogh János szava itt viharzott,
Egykor: lelkes szó, ma: történelem.

Az alvégen a Zsitva kanyarog,
Papírhajómat viszi messze, messze . . .
Virágos partján kísérem gyalog.

Fent a temető s néma kőkeresztje,
Egy drága sir, halk szellő-suhanás . . .
De kő, szél egy szót hord: „Feltámadás!”

MÁRCIUS TIZENÖTÖDIKÉN.

Gyuladjon ki ma arcotok,
 Dobogjon fel a szívetek,
 Még a nap is lángolóbban
 Áradozzék a föld felett.
 Fel, fel azt a magyar zászlót,
 Vegyétek le a kalapot! —
 Ezeréves történetünk
 Nem mutat fel több ily napot!

Nem volt soha még e földön,
 S tán nem is lesz: olyan nemzet,
 Ki magának szabadságot
 Egy rövid nap alatt szerzett.
 Ugy kipattant a szíveknek
 Akkor ez az örök lángja,
 Mint rügyéből a vadrózsa
 Piros pünkösdi hajnalára.

Tavaszt hozott a szél szárnya,
 Felolvasztott havat, jeget,
 A szívekről rozsdamarta,
 Vén-százados bilincseket.
 Elsodorta egy fúvással
 A szolgaság szégyen-jármát,
 S kibontotta a rég alvó
 Szent szabadság sólyomszárnyát.

Kard se csattant, vér se hullott,
Mire csendült est-imára,
Szabaddá lett Magyarország
Valamennyi honpolgára.
Agyuk helyett: Petőfinek
Visszhangozott forró szava...
Ima gyanánt zúgták aznap:
„Talpra magyar, hí a haza!”

Óh, tündöklő március-nap,
Csodatettek csodanapja,
Tőled ragyog dicsőséges
Történetünk legszebb lapja!
Rád esküszik a magyar szív,
Hűtlen hozzád nem lesz soha,
Diadala vagy multjának
S jövőjének légy záloga!...

ŐSZ ÉS TAVASZ.

Kergetőznek a levelek
Künn a liget tarlóján.
Öreg honvéd ott lépeget,
Ott sántikál mankóján.

Könnybe lábad forró szeme,
Itt van az ősz, itt a tél.
De bánata: nyár fellege,
Elhal, néhány percig él.

Képzelete tavaszt kerget,
Piros rózsát tép keze.
Harcba indul: férfi, gyermek...
Nagy idők nagy végzete.

Oh, hova lett a dicső kor,
A szent tavasz mámorál?...
Az időknek lesz-e egykor
Még olyan hős táborá?

Születik-e még oly honvéd,
Mint Kossuthé, oly erős? ...
— Egy kis fiu szembe jön ép ...
Elnézi a csonka hős.

Névnapi megy. Két szál rózsát
Szorongat kis kezében.
Egy gondolat: két boldogság
Fogan a perc hevében.

„Egy szál rózsát, honvédapó,
A jó Isten áldja meg!
Egyet kap még a nagymama“ ...
Szól a fiu s tova megy.

Dalt zizegnek a levelek,
Virul az őszi tarlója ...
Be hamar megkönnyebbedett
A csonka hős mankója!

A friss rózsát el-elnézi,
Almodozik, meg-megáll ...
A szél, a táj nem is őszi:
Szíve tavaszt muzsikál.

A ZENGŐ SZOBOR.

A március szélszavában
 Megszólal a zengő szobor.
 Szava: puszták harangjáé,
 Mit áhítat szárnya sodor:
 „Bontsátok ki azt a zászlót,
 Magyar lányok, magyar ifjak,
 Szívetekben ha szerető,
 Napra-törő rózsák nyilnak.

Ti vagytok a vesztett ország
 Egyetlen egy menedéke, —
 Az elbukott általatok
 Tekinthez csak föl az égre ...
 Van-e szív a kebletekben,
 Van-e erő karotokban,
 Szent akarat, hős kitartás,
 Amely egyért egyet dobban!?

Tudtok-e majd összeforjni,
 Mint az Árpád daliái,
 Kiket nem szült művelt nyugat,
 Csak Ázsia őspusztái!

Aldoztok-e önzetlenül
Az ész, vagyon dús kincsébül?
Mert a nagy hon rövidlátó
Kapzsiságból föl nem épül!

Aldoztok-e vért, aranyat,
Vagy ragadtok lent a porba',
Gyüttment népek bocskorától
Megrugdosva, eltiporva?!
... Szálljatok fel, ifjú sasok,
Nézzetek a kelő napba,
Hadd támadjon szívetekben
Uj március virradatja!

MÁJUS 21-ÉN.

Vigyetek virágot
A budai várba,
A budai vár-tér
Legszebbik szobrára!

Honvédek nevéről
Szóljon ott az ének,
Áldozatok hősök
Emlékezetének!

Gyűljetek csendesen
Honfiúi dalra,
Ők vitték a hazát
Dicső diadalra,
Dicső diadalra!

APA ÉS FIÚ.

Apám, édes apám,
Adj nekem egy lovat,
Adj nekem egy kardot,
Megyek a csatába!

Minek neked a ló,
Minek neked a kard,
Nincsen mostan háború,
Nem bántják a magyart!

Akkor, édes apám,
Adj nekem két lovat,
Adj nekem egy ekét,
Elmegyek szántani.

Dolgozni serényen...
S ha kürt hív csatára:
Eke mellől indulok
Hazám oltalmára!

NAGY IDŐKBŐL.

Öreg asszony, szegény asszony
Így szólt egyszer a fiához:
„Majd ha a nap feljő holnap,
Menj el, fiam, menj apádhoz!

Hegyen is túl, völgyön is túl
Találod a rónaságot,
Tisza vize, Duna vize
Ott szakajtja szét a gátot.

Tisza mentén, messze síkon,
Innen a hegyektől délre.
Ott találod hős apádat
A harmadik napkelésre.

Hősi keze kardot izzaszt
Egy reggeltől más reggelig...
Ahol ő van, ott a magyar
Ellenségét üzik, verik.

Allj fiam az oldalához,
Ne tudja, hogy oltalmazod,
Csak mintha a kardcsapását
Utánzaná kezed, karod.“

... Édesapám volt e fiú,
Akit küldött édesanyja,
Édesapját az utolsó
Lehelletig soh'se hagyta.

De haza csak egymaga jött
Nagy aléltan Világostul —
Öreg anyám könnye most is,
Ha rágondol, csak kicsordul.

A ZÁSZLÓ RONGYA.

Egy darabka vászon, színe háromféle,
 Egy darabka rongy, de tépett zászló rongya:
 Nagy idők emléke, ódon ereklyéje,
 S ő sincs, aki vitte egykor viharokba'.
 Temető lakosa már az én jó apám,
 Aki ezt a foszlányt örökségül hagyta;
 Többet érő vagyont, mint kincsek garmadán,
 Mint ősi kastély, mely fejét büszkén tartja, —
 Mint mérföldes parkja.

Én fejem a tépett foszlányokra hajtom...
 Jőjj, jőjj, gyermekkorom, fellegtelen idő,
 Köznapi bánatát jobb, ha elsőhajtom!...
 S aranyos szekerén a vendég, íme, jól...
 Március idusát kis család ünnepli:
 Apám, anyám és mi négyen: kis gyermekek,
 Szívünket az ünnep érzete átlengi,
 S ősz hajú apám ül ott az asztal felett,
 Nagy időt emleget.

„Mennünk kellett, fiúk, ádáz ellenségre;
 Tördelték bölcsőink' s az apák sírjait;
 Ott voltam, fiaim, ott hullt sebem vére,
 Voltam zászlótartó...“ s mutatja rongyait;
 Rongyait az egykor lobogó zászlónak,
 A vesztett csatából az egyetlen sarcot...
 ...Szívem feltüzesül, majd hogy lángra nem
 kap;
 Nagynak, szentnek látom azt az öreg harcost,
 Aki elhallgat most.

Akkor, úgy emlékszem, sírt is örömében!...
 Nem teszi már mostan; a hant mindent elföd.
 De hitét, szellemét mindig fölidézem,
 Mikor bajaival az élet belém köt.
 Hallom bölcs szavait; fölemel, vigasztal:
 „Azt a tépett zászlót, fiam, csak azt nézd meg;
 Nagyobb viharokban küzdöttem én azzal,
 Állj ki te is bátran, s neki a veszélynek!
 Gyávák, akik félnek!“

VISEGRÁD ROMJAIN.

Csalóka rom ez a várrom,
Bűbáj van itt a virágon.

A moh alól tündökölve
Ki- kisarjad a múlt üdve.

Egbe néz sok karcsú torony,
Hős daliák minden soron.

Vitézek közt egy csillag áll:
Bástya fokán Mátyás király.

Esze ragyog és bölcs szíve,
Szeme mélyen lát, messzire.

Szökőkutak vízcseppje zúg,
A templomban orgona bűg ...

S egyszerre: jön egy szélroham...
— Szép álmokép, jaj, vége van!

LENGEDEZ A ZÁSZLÓ.

Lengedez a zászló
Nádfödeles házon.
Megdobban a szívem,
Mikor ott meglátom:
A magyar zászló az,
Színe háromféle,
Azzal megy a magyar honvéd
A hon védelmére.

Lengedez a zászló
Fényes palotákon.
Megdobban a szívem,
Mikor ott meglátom.
A magyar zászló az,
Színe háromféle,
Azzal megy a magyar király
A hon védelmére.

A KIRÁLY NEVENAPJÁN.

Budavárán magyar zászlót
Lenget a szél lobogtatva ...
Ünnepnap van az országban,
Palotában, kisdud házban:
Jó királyunk nevenapja.

A magyar szív megtelik ma
Boldog-édes kívánsággal.
Ajkaikon ének zendül,
Templomokban harang csendül ...
S az ég felé ima szárnyal.

Gondviselő, árassz áldást
A királyra, a hazára,
Hogy a kettő egybeforrva:
Lelkesítsen nagy dologra,
Békességre, haladásra!

Ragyogtasd a király lelkét,
Koronája tüzeit, fényét,
Hogy elméje megérthesse,
Emberszíve megszeresse,
Hű, szerető magyar népét!

Legyünk egyek szivében is,
Honzerelme legyen várunk.
Legyen úgy, mint egykor régen:
Mátyás király idejében,
Kit porában is csak áldunk.

Budavárán magyar zászlót
Lenget a szél lobogtatva ...
Ünnep van ma az országban,
Palotában, kisdud házban:
Jó királyunk nevenapja.

ÁRPÁD SÍRJA.

Tudós könyvben nincs megírva,
 Hogy merre van Árpád sírja;
 De regölik énekmondók,
 Aranyszavú rege-dongók:
 Ott van örök fejealja,
 Hol rónát ér a hegy alja,
 S kezdődik a sik uralma.

Arra fut egy folyam zúgva,
 Habok fehér országútja,
 S viszi hírül napkeletnek,
 Ki nyugoszik partja mellett.

Sik könyökén, hegyek alján:
 Levél zöldül három agg fán,
 Három cserjén madárka szól,
 Fű sarjadoz a rög alól.
 Arany híme, ezüst szála
 Világít az éjszakába',
 Amint a sir zárja pattan,
 S lakója, a halhatatlan
 Árpád apánk éjek éjén,

Nyalka ménjén
Léptet a Hadak útjára:
Csillagnépe táborába...

...Három agg fán zengő lombok,
Aranyszavú érc-kolompok
Csengetik a csüggedőnek,
Hitében megrendülőnek:
Küzdő népét,
Míg nem ér be
A várt révbe,
El nem hagyja
Fentvirrasztó édesatyja.

Három agg fa lombja zöldül,
Táplálkozik drága földből,
Gyöngyharmatból, napsugárból,
A magyar nép áldásából.

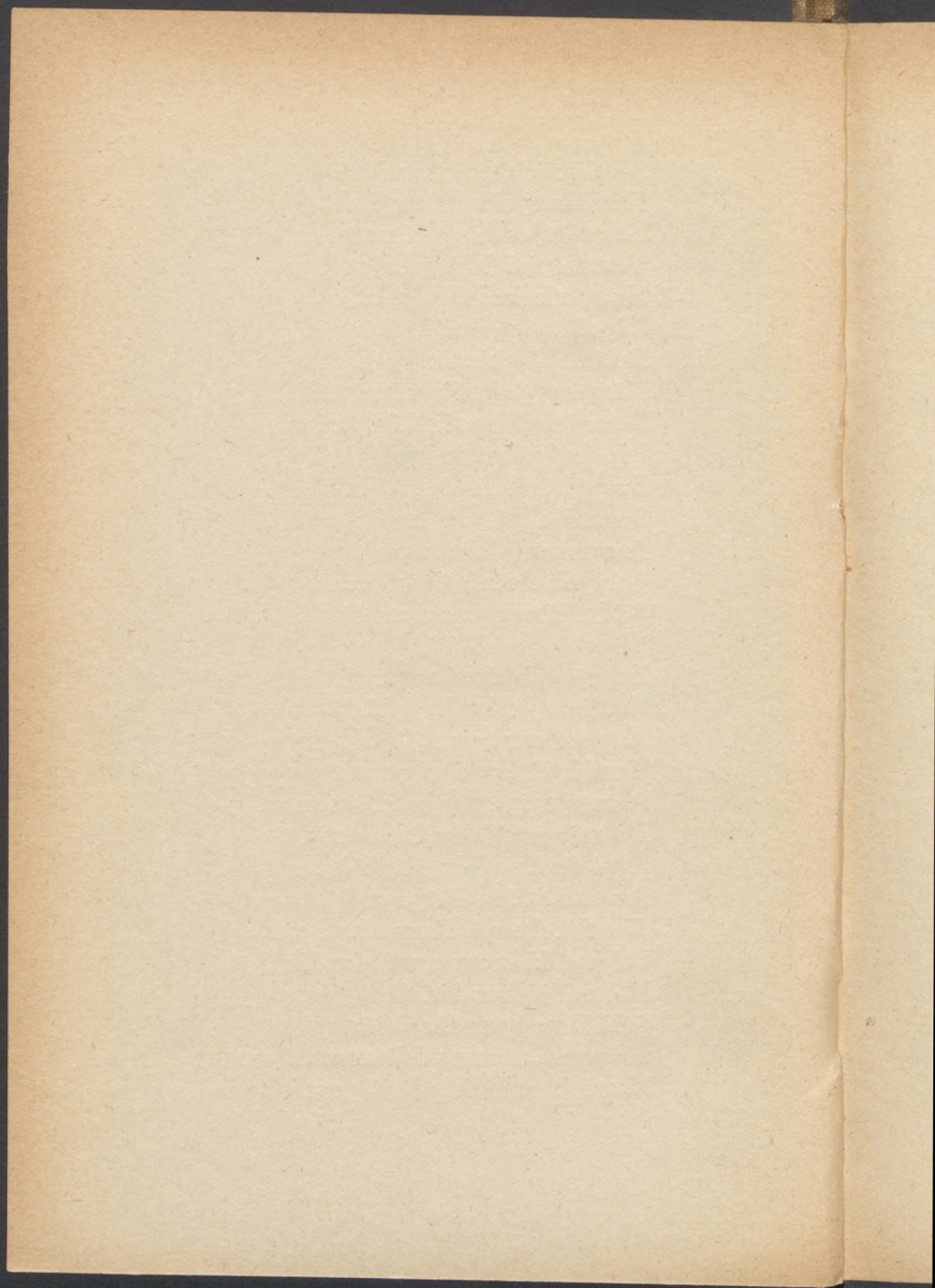
JÚLIUSI ÉJ.

Pest alszik. Almodik az éj
 A Duna árnyas kebelén.
 A víz: fényoszloppal tele
 Mint egy Alhambra belseje,
 S bent óriások, istenek
 Kösziklákat gördítenek:
 Várost épít Pannónia
 Leigázott cseléd-fia;
 S nyomán kigyózó vérfolyót
 Öntnek a sasos légiók...

A mélyben képre kép fakad:
 Attila sátora előtt
 Kincstartó adófizetők
 Görnyedten, térden állanak...
 ... Csobban a hab... új pillanat:
 S Árpádot ujjongó hadak
 Pajzson magasra emelik...
 Új Isten jöttét hirdetik
 István körül a szent papok,
 Barátok, békés lovagok.
 Az őshitvalló kétkedik,
 De sírva keresztelkedik...
 Oligarchák serege jó,

S velök idegen cselszövő,
 Ellenkirályok, hercegek:
 Testvért csatára késztenek...
 Várat építő Nagy Lajos
 Magyarja kedve víg, zajos.
 Kápráztat e tündéri fény...
 De íme, újabb tünemény:
 Mátyást tudósok környezik,
 Bámulják kincsét, könyveit...
 Pápáktól jönnek követek,
 Bús török-szélvész közeleg,
 S rom jelzi a végvár helyét...
 A marcona labanc-cseléd
 Gúnyol elvénhedt kurucot,
 Ki bujdosva keres zugot.

Zeng a vándor lantpengető
 Kezében ócska hegedő.
 Magyar színészek játszanak
 Vendégül, kocsiszín alatt;
 A taps még gyenge és szelíd,
 De már nyitják a Nemzetit,
 Alvó Pest serken álmiból...
 Az első gőzös füttye szól...
 Jön Széchenyi, Kossuth, Deák,
 Boldog, ki most e mélybe lát,
 Hol milljó kéz fúr, farag, ás,
 S fölkél egy sudár óriás,
 Arányos termet, dali test...
 Megdobban szíve: Budapest.

II. NAGYJAINK

ÁRPÁD NEVE.

Visszhangozza neved, Árpád,
Lent az Alföld, fent a Kárpát!
A Duna, e nagy harsona,
Szent fogadást zengjen tova:
„Esküszünk, Árpád, nevedre,
Méltók leszünk érdemedrel
Megnöveljük szerzeményed:
Gyümölcseivel a munkának,
Fényével a tanult észnek,
Tettével a haladásnak!
Vér a vérét el nem hagyja,
Együtt halad, átkarolva,
Egymás mellett, mint az erdő...
Úgy segítsen meg bennünket
A Teremtő.”

HEJ, SZIGETVÁR . . .

Hej, Szigetvár kies völgye, méla tájal
Fel-feldobog minden magyar szive rája.
Virág bókol Zrinyi Miklós nevének,
Gyémántos név, maga is egy történet!

Oroszlánsziv dobogtatta Zrinyi mellét,
Mennyei láng élesztette honszerelmét.
Török párduc százezre tört reája . . .
. . . Ki haljon meg? S ő halt meg, nem hazája.

Róla dalol itt a szellő, a madár is,
A madárral az arató legény, lány is.
Nyári este, ha látsz itten csillagot:
Zrinyi lelke az, ki ott fent ránk ragyog.

A RÁKÓCZI-NÓTA.

Érezted-e, ha fölzendül:
 Szívedben is egy húr rezdül;
 Tüze gyúlad, lángja éled,
 Sebesebben lüktet véred,
 És ha hívna kürt a harcra:
 Elindulnál kigyúlt arccal
 Védeni az őshazát.

Tudod-e, mi lobog benne? ...
 A Rákóczi honszerelme,
 A magyar nép szenvedése,
 Fojtott vágya, szívverése.
 Ezeréves történetünk
 Ezer búja fölsír nekünk
 Ebben az egy nótában.

S megérted-e, mit mond nyelve?
 Rajta, magyar, haladj egyre,
 El ne üsd az időt tétlen,
 Bízz a magad erejében!
 Amíg te állsz bölcsen, bátran,
 Árpád dicső hazájában:
 Él a magyar szabadság!

RÁKÓCZI SZAVA.

Én véreim, kik küzdtek a
 Csatamezőn, munkasáncon:
 Hát még mindig sínylődtek-e,
 Szenvedtek-e a rabláncon?
 Nem virradt fei még a napja
 A szép magyar szabadságnak?
 Dögkeselyük százai még
 Egetekről el nem szálltak?

Ha „Istenért, szabadságért“
 Ujra zengném azt a pár szót,
 S kibontanám a végeken
 Megint azt a régi zászlót,
 Melynél szebbet nem varrtak még
 Soha magyar asszonykezek:
 Kigyulna-e szívetekben,
 Kurucok, a honszeretet?

Az a tiszta honszeretet,
 Égigérő, szeplőtelen,
 (Lapjaitól tündöklök egy
 Ezeréves történelem!)
 S ha kigyúlna: felfognátok
 A kor szavát, lelkét, mint mi?
 Akik tudtunk áldozatos,
 Rendületlen hittel hinni!

Elvesztettem akkor mindent,
 Mit ősi föld s ember adhat.
 Elbujdosnom kellett, mint a
 Földönfutó, kivert vadnak.
 Patak, Munkács, Erdély földje
 Sohse látott többé itten.
 De az Isten vélem maradt,
 S ez néktek szól... Él az Isten!

Hajh, kibontom azt a zászlót,
 Hit szálából varrott selymét,
 Csókolgassák erőgyűjtő,
 Egybeolvadt szívek, elmék!
 Induljanak meg újra a
 Hegyek, folyók, kis patakok,
 De az Isten szerelmére
 S Magyarország négy sebére:
 Valahogy ne aludjatok!

ÉJFÉLI LÁTOGATÓ.

Júliusvégi csöndes éjszakában,
 Egy nyáriházban, fönt a Svábhegyen:
 Ültem egyedül egy erkély zugában,
 S Budapest éjképén csüngött szemem.
 Gyönyörű város, föld legékesebbje,
 Folyam szalagja akit átfogott:
 A hold ezüst fényében kiterítve
 Ametiszt-kő képében ragyogott.
 E hely, kérdeztem, milliók tanyája,
 Szent Babilon-e, vagy csak hangyaboly?
 S kohóiban hazámnak léte fordul,
 Vagy csak születés, halál ténye foly?...
 S most a hold még pazarabb fénybe vonta,
 Hogy jobban lássam tán — feleletül:
 Az ősi város óriás platóját...
 ...S álom volt-e, vagy az álmon felül?!...
 Két végpont: Aquincum s Potenciána:
 Évezredek távában csillagok;
 Az Róma fénye, harcos hunoké ez...
 Hol vannak, hol?... Csak fényük még sajog!

Középütt vára az Igazságosnak,
 És Istenlakta ékes temploma ...
 Egy ezredév imája szól-e benne? ...
 ... Harang-e, vagy a folyam-orgona?
 Ki tudja! ... A nyárej búbája játszik,
 Játszik velem s minden szív húrjain ...
 Van-e szebb ma egy álom-éjnél,
 Ébren kik sírunk egy hon romjain!

S egyszerre csüggedés csapott szívemre,
 E százkarú, élősd, vad polip,
 A lelki éjek e rabló dúvadja,
 Ki már házunkra szinte rá szokik.
 Hajh, város, városom, szép Budapestem,
 Ki ezer éve állasz őrszemet:
 E csonkra szabott földdel egyetemben,
 Hiába küzdesz, létünk elveszett!
 Fajom' Európa rút halálra szánta,
 A tunya szláv-tengerbe vetteténk,
 És nincsen nép, nincs egy ember se, — sírtam,
 Ki mentő kezét nyujtaná felénk!
 Senki-szigetnek tűnt nekem az erkély,
 Nagymessze hová még nesz, zaj sem ér.
 Csak fénykörtémre szállt pár éji lepke,
 S átzúgott olykor egy-egy denevér.
 Az asztalon a K a r t h a u z i előttem,
 Regényed, mély szívű nagy Eötvösöm.
 Olvasni kezdtem nem hülő betűit,
 S valaki ím, jó estét rám köszön.
 Fölnéztem, a szerző volt. Nagy tisztelettel

Alltam eléje és leültetém,
 S nézvén arcára, fényes homlokára,
 Csüngtem gyermekként lángtekintetén.
 Ragyogó férfiarc, csodás tekintet,
 Elbűvölő, de nyugodt lelkiség;
 Az életnek mily sok viharja, vésze
 Edzette acéllá idegzetét.
 Az éj varázsa tette-é, a holdfény,
 Fején hogy láttam lelkes glóriát? ...
 Nem, nem. A szivek élő hódolatja:
 Megkoszorúzta őt e fényvirág!
 „Nagy ember! Halhatatlan! Bölcs! —

dadogtam,

Jöttödet, vajh, minek köszönhetem!“ ...
 ...Felelt s én jól hallottam hangja ércét,
 Mely ködöt tépve tört át lelkemen.
 „Én régen alszom már az ercsi sírban,
 Az anyaföld a testnek nyugtot ad,
 De a lélek, te is tudod, tovább él,
 S ha kincse, fénye volt, az itt maradt.
 Álmodtam, hittem, és alkottam eszményt,
 Láttam kigyúlni csipkebokrokat,
 S láttam Világost, összedülni mindent,
 Rejtőztem messzi én is, mint a vad.
 S a bujdosásba mit vettünk magunkkal?
 Koldustarisznyát és vándorbotot,
 De törhetetlen szivek akaratját,
 S hitünket, melynek lángja lobogott!
 A honért éltünk mi és nem a honból,
 Aldoztunk érte, aki mit tudott,

Petőfi éltét, Széchenyi leroskadt,
 S Rákóczi-ként Kossuth kibujdosott.
 A haza el nem vész, ezt jól tanuld meg,
 Fia bármilyen koldus is legyen,
 Ha vagyona mint az Isten báránya:
 Oltáron ég el, áldozat-hegyen.
 Tanítsd korodnak, ez anyaghivőnek,
 Mely földhöz ragadt a föld férgeként,
 Oltár és áldozat: a hon szerelme,
 Isten ragyogjon belőlünk s belénk!"

Csönd lett váratlanul, elnémult a vendég,
 Csak szava csengett még, a szent harang...
 A bársonyos éj csillag takarója
 A Duna tükrében fürdött alatt...
 S az éjszakát én forrón átöleltem,
 Az éjszakát, ki most az én hazám,
 Mert én hiszem és hiszem csüggedetlen,
 A nagy Tanító oktatott meg engem:
 A virradat győz minden éjszakán!

A KÖLTŐ SZÜLETÉSE.

Hófödte hátán a kúnsági síknak
 Menekülő szegénylegények
 Figyelték meg, hogy fönt csillagot írnak,
 Mely a szivőkbe melegített.
 Szilveszter éje volt s egy pillanatra,
 Éber szemök' nap lángja megragadta,
 S úgy tetszett: a peremen égi álmok
 Fényesítették meg a pusztaságot.
 Megálltak, néztek, aztán vége lett...
 ...Pedig Kiskőrös városában
 A rogyott kis mészárosházban
 Akkor gügyögött fel egy újszülött,
 Aki később Petőfi néven
 A halhatatlanságba költözött.

Emberszemnek mégis titok maradt,
 A földre hogy szállt e nagy akarat,
 Hogy teltek meg iratos boltivek:
 Nyilas csillaggal, fény-övezte vérttel,
 Hegedős Holddal, szárnyas Hetevénnyel,
 Kinyíltak rég lezárult zsilipek,
 S erők törtek ki belőlük, hitek;

Tüzek, és bátor vér, és munkaszellem,
 Mint harcfiak a faj közönye ellen;
 Sebes zúgói zsongtak a daloknak,
 Balassi s Csokonai lelke
 Új lángra kapva fellobogtak.

Regös korok tündéri berke
 Hasadt ki a ringó bölcső előtt;
 Míg új szépségekkel szolgálta őt
 Az álmok napküldötte serge,
 Az élet jeles fűszeri,
 Nagy lelkek képző mesteri.
 A fény, szín, báj, kecs, pompa, zengzet,
 Miket a lángok lángja nemzett,
 Váramoztak reája sorban
 A kiskőrösi Helikonban.

Jöttek hódolni régmúlt századok,
 Idők tanúi, barna vándorok,
 És megrakodva bölcs tapasztalattal
 Lábához szórtak kincseket,
 A jövődők pedig szószóló ajkkal
 Feltörtek hét-pecséteket,
 Korok e ritka tárlatán,
 A küldetés e hajnalán,
 Mikor magyar csillagot írtak
 Égboltján a kúnsági síknak.

A HALHATATLAN PETŐFI.

Van tán költője hirhedt nemzeteknek,
 Petőfinél ki gazdagabb, nagyobb,
 Aki kegyéből áldó isteneknek
 Egy hosszú éltén át munkálhatott,
 S két emberöltő kincsét összegyűjtve,
 Mint a nagy Goethe, végül partra szállt --
 -- De ő, mikor elvitte kora üdve:
 Még csak huszonhatéves ifju bárd.

Volt-e ideje szemlélődve élni,
 Élményt érlelni, tapasztalatot!
 A meteorok sebes útja égi,
 Csak látomása volt, míg vágatott.
 Csak jelenése, villámírta képe
 Szült a szívben új fényrezgéseket;
 Multak s jövőndők ismeretlen élte
 Fáklyáinál míg fölfényesedett.

Ébren, álmokban hajtja küldetése...
 És a húsz éves ifjú ajakán
 Merészen hangzik el J ö v e n d ö l é s e:
 „Fiad neve örökkön él, anyám!...“
 S egy gondolata a dicső halálról...
 És esik el a harc mezején;
 S Koltón, S z e p t e m b e r v é g é n Júliáról
 Tesz vallomást egy látnok-költemény.

Emberfölötti gond vitte a mélybe,
 S ott látta népe kárhozat-helyét;
 E gond ragadta Isten közelébe,
 S ízlelte a boldogság gyönyörét.
 A szabadságharc, melynek hirdetője,
 Álomlátásán váltig felderül,
 S a dal viharja harsog körülötte,
 Míg a puszták peremén el nem ül.

Az ég zengése dörgött ki a dalból,
 Mely ostromozta népe zsarnokát;
 És fonta, fonta ifjú mámorokból
 „A szabadság százszor szent himnuszát.”
 Szabadságdal így még nem szólt e nyelven.
 Egy elbűvölt ország hallgatta őt,
 Aki övezve égő szeretettel
 Űstökösként járt milliók előtt.

Igy lett hazája Tirteusa, hőse,
 Próféta, elszánt-lelkű Messiás.
 Eszménye szívét át- meg által-szötte,
 Mint lángoló kinyilatkoztatás.
 A szerelemért életét odadta,
 Szabadságért a szerelmet oda.
 Világtörténet óriás alakja,
 Hajótörtségünk fénylő oszlopa!

Mint vérezhetett, hajh, száguldva Bemmél
 A Szörnyű idő vérzivatarán,
 Jött az oroszok százezerje szemben,
 S hátuk mögött a rémes döghalál!
 Akad-e majd, — szent hattyúdala kérdi, ---
 Ki elhiszi ez örület-időt? ...
 És összeomlott minden földi s égi,
 S ő térdepelt a ravatal előtt.

Szívét átdöfte már a muszka-dárda,
 A legforróbb magyar vér kiömölt;
 Piroslott tőle a mezők virága,
 Megszentelődött az erdélyi föld.
 Csillagszemével fölnézett az égre,
 Körötte percnyi csöndek fénye hullt
 Koszorúként a haldoklók fejére —
 Míg végső álma termő vérbe fult.

ALSZIK-E PETŐFI?

Alszik-e a segesvári sírban,
Álmodik-e lent a föld alatt?
Vagy feltöri sirja rabfödelét,
Ki maga volt a tett, akarat?

Óh, feltöri, ha máskor nem: egyszer,
S föltámad, mint hajnalban a nap,
És hallatszik újra mennydörgése,
Hogy a magyar nem lesz soha rab!

Rügyfakasztó március idusán:
Akkor ő a vihar, ő a fény;
Őt hallják ott a börtön foglyai,
S bujdosók az erdő rejtekén.

Dalaira megifjul az agg is,
Az ifjú meg férfisorba lép;
Öntudatra serken a könnyelmű,
S mely széjjelhúz: összeforr a nép.

Óh, Petőfi talizmánunk, kincsünk,
Gyujtsd ki bennünk a tett lángjait,
Tegyen csodát csodatevő fényed,
S mit ránk hagytál örökül — a hit!

PETŐFI.

Kis ház körül ólálkodik az est,
Benn a szobában mécset gyújt a vers,
Amint fölcsendül gyermek-ajkakon...
A csillagnép benéz az ablakon...
Egy kis diák szaval... István
öcsémhez...

Az özvegyasszony nagy örömet érez,
Csókkal borítja fia ajakát,
Ajkán Petőfi ihletett dalát.

Ifjú lány ódon könyvben elmerül . . .
A könyv, csak fedele ó, új belül.
Lapján eleven álmok, ütemek
Soha nem érzett bája megremeg.
Az anya varr, varr . . . És zörmöl a gép,
Leánya ősi tündérföldre lép,
Hol délibábok egymást kergetik,
Puszták vadonját folyamok szelik . . .
Betyárok harca, szélvész-orgona . . .
A Tisza-partján lányok mosolya . . .
A mármarosi bércen alkonyát . . .
Etelka képe, ciprus-lombozat . . .

Mélységeit a magasság kitárja,
 S míg őt repíti képzelete szárnya,
 A gyönyörök ösvényét járja, járja...
 De ábránd-völgyön ki lobogva fut,
 Azt kimeríti virág, álom, ut,
 Szép harmatteste elfárad, hanyatlik...
 A lány feje két hó-karjára hajlik...
 Vágtat az este, ám ballag az éjjel,
 Fiú, lány alszik már, csak anyjok ébren.
 A kinyitott könyv hárfa-lapja
 Most meg őt hívja, csalogatja.
 Bezárt vágyakról pattan régi zár,
 Tavaszi nótát penget a gitár,
 Aranytüzeket gyűjt az éjbe
 A Júlia-dalok zenéje.

Nap s éjszakában, ifjan, öregen:
 Petőfi köztünk mindig megjelen.
 Palota, kunyhó, ezer kis szoba:
 Költészetének meghitt otthona.
 Szíve meggyújtja fázók tűzhelyét,
 S lámpája fénye nő, nő egyre még.

1912.

ARANY.

Élénk tavaszi fény bájolta Toldit:
 Mint küzd farkassal, Györggyel délcegen,
 Packázó csehvel, ki már térden ordit
 Kegyelemért a Duna-szigeten.
 Jártunk Nápolyba', Nagy Lajos sergébe',
 Lovagok közt hol ő volt legnagyobb.
 Szivünkbe derüt csalt Toldi estéje.
 Muzsikát: ajkra, szemre: harmatot.

Nekünk a Mátra völgyén vérvirágot
 S gyászt hirdet, hajh, a bársony-ibolya:
 Buda s Attila ott bús-harcot állott,
 S Ildát átkozta Gyöngyvér sikolya.
 A hősrege, — könnytelt sziv drágagyöngye, —
 Népet támaszt fel, pártos hún-magyart,
 Ki önmagát döntötte siri ölbe,
 S közöny avarja akit eltakart.

Zivatarok, megrázó sorsok, évek!
 ... Kétszerte fáj most minden harci képl...
 Zendülj hát sebhegesztő magyar ének,
 A Hunyadikor tárja ki szivét!

A Szibinyáni Jank farkasejtése
 Bennünket is uj dsungelekbe visz.
 Itt lelt a D a l n o k b ú j a enyhülésre ...
 Táplálja azt a mult, ki benne hisz.

Reményevesztett nép bús Ossiánja
 »Egyhangon tördelt bágyadt éneket.«
 Viharvert szive minden porcikája
 Híves, borongós őszön reszketett,
 Vergődött mint a tenger árja,
 Midőn habját a sziklához veri ...
 Maró keserve tolta ajakára,
 Hogy a butának sorsa édeni.

Ezer kinoknak a kebel kitarva,
 Ti jöttetek, ti zordon balladák,
 Fakó lován Edvárd, a gög királya,
 Ki ötszáz welszi bárdra mond halált.
 Komor viszfénye vad tűz-sugaraknak,
 Tört szemek éje sötétén mered.
 Itt örvény árja bűg, szivek szakadnak,
 Ott Ágnes asszony könnyesen nevet.

A nép nyelvének érces csalogánya,
 A szónak szint, uj veretet adott.
 Művészetének termő tartománya
 A nemzet multja, ódon zamatok.
 Korok csendülnek ki olyik szavából,
 Lovas danája puszta Don tövén,
 S mikor a szenthitü László király szól:
 Ó templomivból árad a tömény.

Meséi folynak mint a Tisza árja,
 Ha rá tüzet a nyár délnapja ont,
 S gerjesztő vágy ég a piros sugárba',
 Mig messze kék harangok nyelve kong.
 El nem ragadja hevében a véglet,
 Szivárványfényü méla humora.
 Kedvének fékje az eleven élet,
 A való, e százszemü cimbora.

Költő nem szántott még mélyebbre itten,
 S magasbra sem iveltek itt sasok.
 Rembrandt ecsetje duskált annyi színben,
 Amennyitől szavai ittasok.
 Csodás plein airben ragyogtatja őszét,
 S amik alatt pihent: a tölgyeket.
 Véső szolgálja, ha formálja hőjét,
 Sorai néha kész orchesterek.

Ő csak született. Kincsül Isten adta.
 Csak jött, halála nem lesz néki itt.
 »Vagy meghal-e, ki milliókra hagyta
 Dús élte kincsét: látnok műveit!
 Mint ő a nagy Danteról énekelte:
 Allunk vizének mélyei felett,
 Hol bő forrásként a nagy évek lelke
 Kristálykőzetből hoz fel fényeket.

Bús Csonka-torony, vig Szalonta földje,
 Bocskay-hajduk, talpig emberek,
 Te pásztortüz, te sűrű nádas örve,
 Ti délibábok, rekkenő delek,
 Felhők, borongva száguldók az égen,
 Szüremelő esték, rózsás hajnalok:
 Ti szépültetek meg költészetében,
 Ti csodafények, ti duszgazdagok!

Kunyhó ölében sarjadt szittyá lélek,
 Sudár tölgyednek izmos ágai
 Paloták tornyán túl, felhőkig érnek,
 Hol már csak a sas tud megszállani:
 Élsz mint eszményünk, és növeszt a távlat,
 A magyar évek, küzdő századok,
 Kivel Petőfi, Vörösmarty szállnak,
 Egünkön három halhatatlanok!

1917.

JÓKAI.

Boldog a nemzet, mely tud ünnepelni,
 Melynek van nagyja, kiben egyesül!...
 Szivből köszöntlek, ünnepi közönség,
 Ki ma mesém hallgatni — ülsz körül!
 S mesémnek tárgya ő, a nagy mesélő,
 Kinél nagyobbat itt nem szült anya,
 Ki milliókat ragadott magával,
 Aranyrokkán míg pergett orsaja.

Elcsüggedt hősi faj nagy álmodója,
 Ki méhként tündérföldre látogat,
 Hogy uj világot бүvöljön varázsa
 S népe szívébe lopjon lángokat,
 Hogy az: taposó malmát elfelejtse,
 Az éjt-szítáló gyilkos homokot,
 Mikor a végső mécses is kialszik,
 Mely még fáradtan itt-ott lobogott.

Elmétek fénye ma idézze vissza
 A tájat, kort, amelybe vezetett,
 Midőn csodáltuk, bámulatba esve,
 Tollát, a Ráfaeli ecsetet.

Az ő szemével néztük Aldunánkat,
A föltámadt Erdély aranykorát,
Jövő századba, észak pólusára
Karján suhantunk, ifju cimborák.

Alakjai: imádott csudalények,
Ördögök néha, máskor angyalok,
De emberszívünk végsőig a rabjok,
Hisz lényök annyi szint, fényt ránk ragyog.
Nem talpig férfise az Aranyember,
S a kis Noémi nem maga a báj?
Mayer Fannyt ki tudná elfeledni,
Mig meg nem értett haldoklása fájl

S Kárpáthy Zoltán, az ifjú levante,
Forró szemünkben: új honfoglaló;
Berend Iván lángelméjü szakember,
Tudása tette hívó riadó!
Ábrándok álma: Kőcserepy Vilma,
Szívünkbe hajló hervadó virág...
De nagy sikernek mint egy diadémját:
Berenddel ünnepeljük Evilát!...

Hol volt, hol nem volt... szép tündér-regéit
Meséljem sorra... Meséljek talán,
Mint egykor a mézajku Serezáda
Egy nagy és dicső szultán oldalán!
Az ezeregyéj is elfogyna röpkén,
De folyna tovább Jókai szava,
Mint végeláthatatlan éjszakáknak
Csipkebokrában égő szózata.

Idézzük őt a mesék drága nyelvén,
 Ki ma száz éve, hip, hop, született,
 S álmokat szórt el, ezret és ezeregyet,
 És ugyanannyi Senki-szigetet.
 Hajótöröttek e szüz menedékét
 Akitől kapta vérző nemzetünk:
 Nevét is áldjuk e föld milliói,
 Mikor zokogunk benne s nevetünk.

Csallóköz drágagyöngye, Hős-Komárom,
 Ki szülte őt s adta egy napon,
 Feléd repül a tömjén füst bodorja,
 S e nekünk édes ünnep-alkalom!
 Szent föld, mely ily magyar harangot adott,
 Ki szól időtlen idők tartamán:
 Látsz még te hajnalt és kelsz virradatra —
 Ez ma hitünk: halk, árva éjszakán!

1925.

JÓKAI MÓR.

Miből szövögette
 Tündérszép meséit,
 Amikkel sziveket
 Fölemelt az égig?
 Aranyból, gyémántból,
 Piros napsugárból,
 Istenadta jó magyar nép
 Szívdobogásából...

Búbájjal olvassa:
 Öreg, ifjú, gyermek...
 Hol tanulta ezt az
 Édes magyar nyelvet?
 Duna tündérétől,
 Bakony galambjától,
 Csallóközi öreg rónák
 Harangzúgásából...

Hol vette a szívét,
 Lángoló elméjét,
 Milliók csodálta
 Képzelő erejét?...
 ... Isten küldöttje ő,
 — Így szól az árva hon, —
 Lánggal égő csipkebokor,
 Zengő Hármashalom.

BATTHYÁNYNÉ.

Magasztos asszony, a nagyság eszménye
 Rólad formálja bennünk lényegét;
 A kor, a távol nem gyengíti képed,
 Küzdelmeinkben drága fényed ég!
 Te, fájdalomnak, kínnak hordozója,
 Téged az Isten küldött követül,
 Hogy ott állj mindig, ahol a csapások
 Terhétől népek üdve összedül!

Asszonyszíveddel tudtad csak viselni,
 Amit válladra mért a sors-kaján,
 Asszonylelkeddel tudtál csak ragyogni
 Ama viharvert, szörnyű éjszakán!
 Nem estél össze, óh pálmák sudárja,
 Az égre nézett két bánat-szemed,
 Hol minden örök, nagy és változatlan,
 Ahol születnek: sors és végzetek!

Batthyánné, nálad többet ki vettett! ...
 Urad megölték, ki nem vétkezett,
 Kinek két fáklya lángolt fel szívében:
 Királya képe s a honszeretet.
 S hazád bukott el, álmod is, melyet
 Asszonykebeled hitként hordozott;
 Körötted sírok, könny, bitófa árnya,
 Szívszentélyekben tipró bocskorok.

Sírók ezrével sírjon, aki gyenge ...
 De némán túrni, míg mar szenvedés,
 Dolgozni, szembeszállni milliókért:
 A nagy léleknek még ez is kevés.
 Napként kigyúltál te az éjszakákban,
 Fázóknak adtál hitet, meleget,
 Azért az egyért, kit szíved a sírig
 S azontúl is sohase feledett!

Magasztos asszony, a nagyság eszménye
 Rólad formálja bennünk lényegét;
 A kor, a távol nem gyöngíti képed,
 Küzdelmeinkben drága fényed ég!
 Te fájdalomnak, kínnak hordozója,
 Téged az Isten küldött követül,
 Hogy ott állj mindig, ahol a csapások
 Terhétől népek üdve összedül!

Ölelj magadhoz, halhatatlan asszony,
 Hogy a szívünk se csüggedjen soha,
 Tudjunk dolgozni, bűt némán viselni,
 S elfujni kételyt, mint pelyhet tova!
 Érezzünk Istent a lét magasában,
 Aki a népek sorsán így ítél:
 Annyit érnek, amennyi az erényök,
 Szívük kertjében amennyi hit él!

KIRÁLYASSZONY KERTJE.

Királyasszony kertje
 Gyászba borult mára.
 Piros rózsza, fehér rózsza:
 Ki se nyílt, az árva.

Zöldleveles ágnak
 Nehéz a harmatja . . .
 Királyasszonyt most teszik a
 Sötét ravatalra.

Szerető szivéből
 Kicsordult a vére.
 Ezer dal se sirhatja el,
 Hogy mi történt véle.

Vadgalambok búgnak
 A budai fákon.
 Mintha zsol'tár zúgna végig
 Nagy Magyarországon.

Minden kis levélen
 Gyász van írva gyászra . . .
 Királyasszony kertje hervad,
 Magyarország árva.

(1898. szept. 10.)

GÁRDONYI GÉZA.

Írásain a mély szív humora,
Falusi mezők virághimpóra,
Megejtő holdas esték,
Semmi csináltság, talmi festék,
Minden itt csak — természetesség.
Halkan perceg a tolla,
Mintha pásztortüzekbe
Mártotta volna ...
De mikor ércbetükbe lopta
A régen alvó dicsőséget:
Máglyák ünnepi lángja égett,
Hún és magyar titkok napfényre keltek,
Kigyúlt a kéklő magyar ég,
A láthatatlan messzeség —
Évszázak és évezrek énekeltek.

A KÖLTŐT AZ EGRI CSILLAGOK FOGADJÁK.

Fönt az egri várban a Bebek-bástyában:
Csillagok rajzanak, talán úgy félszázan.
Az éjszaka sötét, de belül a bástya
Egyszerre kigyullad tündér-ragyogásba.

Soha ennél szebbet nem látott a világ,
Szép férfi-csillagok s egypár asszony-virág,
Azoknak a kardja zörren, zajladozik,
Ezeknek a szeme gyönggyel harmatozik.

Dobó főispán úr, fővitéz, főmarsal:
Áll a csapat élén megdicsőült arccal;
Hős szeme párjából két fénykéve fakad,
S ennek mondta Ahmed: »Dobó, add meg
magad!«

Bornemissza Gergely ott sugárzik jobbján,
Szemünk felejtkezik szép cédrusfa-voltán;
Gyújtja szeme lángját, mely kicsinyég méla:
Boldog életpárja, szép Czecey Éval

És ott áll Mekksey, a vitézség szobra,
 Glóriát von fölé érdemei bokra;
 De ha észrevenné önönfénye árját:
 Vaskeze lekapná ékes koronáját.

Zoltay, Szalkay, Vas Miklós, Varsányi:
 A győzelmes várnak eleven bástyái:
 Ott állanak szintén s mögöttük a többi,
 Kiknek híre-neve szívünket betölti!

És hogy összegyűlt már valamennyi ottan,
 Dobó fő-fő-marsal szava lánggra lobban;
 S kinek buzogánya helyén volt és kardja,
 Példaszerűen a beszédet is tartja:

»Húzd ki magad, pajtás, föl a dali testtel,
 Jön közibénk mingyárt, jó Gárdonyi mester!
 Kivont szablyátokon táncot ropjon a fény,
 Mikor a szívemre forrón ölelem én!

Volt=viadalunknak szózatoss mestere,
 Az ég csillagjait egyenkint szedte le,
 Midőn föltámasztott titeket új harcra,
 Hogy Vég-Eger hírét örökre megtartsal

Megjelenítette az embert, az időt,
 Várat, melynek romján már csak a moha nőtt,
 Formálta belőlünk az egri csillagot,
 Hogy ifjú szívekbe ezerszer hulljatok!

Húzd ki magad!« — zengi még egyszer
a marsal,
S belépett a költő, kit imént magasztalt,
Hajlott alakjáról levált földi árnya,
És kiegyenesült, mint a nap sugára!

A HUNOK.

A földön egyre tart az örök nagy-séta ...
 Útra kél Attila késő ivadéka,
 A kifosztott küzdő, gyámoltalan gyöngé,
 Akit hunnak gúnyol Amerika földje.
 Érceket forraló pokoli kohókban
 Dolgoznak éjnappal szédítő robotban.
 S hol a tűz legközelebb okádja a mérget:
 Oda lökik a hant gyűlölködő népek.
 Megvetett véreit a nagy hunseregnek,
 Akitől őseik egykor úgy remegtek.

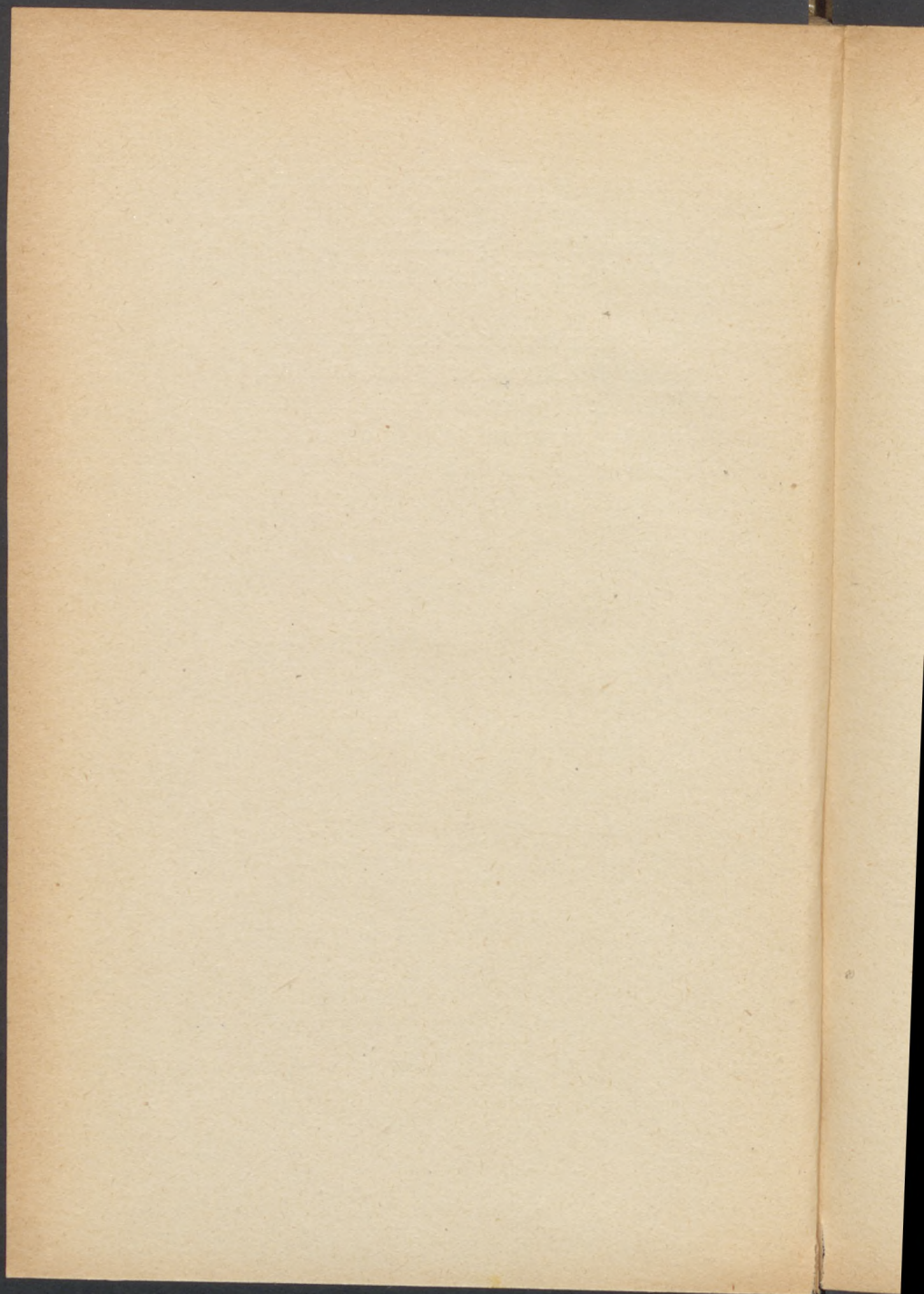
Alkudni nem tudnak, egymagukban állnak:
 Elszánt vőlegényi rőt máglya-halálnak!
 Sápadt, csontos arcuk ragyog a vad fényben,
 Halálmegvetés ül mindnek a szemében.
 Korcsban is kigyúlnak még egyszer a lángok,
 Amik fölperzselték egykor a világot.

Jaj annak, aki egy percre is elszédül
 Nyom nélkül elsikkad a földnek színérül.
 Az éhes kohóban porló por se' marad.
 El sem sötétednek az izzó sugarak.

Mihamar egy másik kerül a helyére.
Nem baj, úgy is fogytánafogy már a hun vére,
Úgy sincsen testvére sehol a világon.
Dicsőségük is már csak költői álom?

S aki el nem hamvad: oda vész a lába,
Dolgozó két karja, vagy szemevilága.
S végül . . . hogy ne lássák a torz szenvedőket,
Távol egy szigeten gyűjtik egybe őket.
Ott senyved el aztán hosszan, elfelejtve
A dolgozó hunok koldus regimentje.

III.

AZ ESZTENDŐ ÜNNEPEIN

ÚJÉVI DAL.

Fut, zajlik az idő árja ...
Megint egy év tűnő árnya
Int felénk a határon.
Menj, menj, küzdők meddő éve,
Te se voltál itt papkéve,
Üreskezű barátom!

Vártunk tőled, tettekések,
Csöpp megértést, dicsőséget,
Reményadta meleget —
Fukarkodtál, rideg voltál,
Mint egy bálvány, nem hajoltál
Hűségünkre ... Ég veled!

Itt az új év, őt köszöntöm,
Hallja meg: e csonka földön,
Mért eped a magyar szív!
Vágya: örök, álma: régi,
Nagy hazáját visszakéri,
Dúvadakkal érte vív.

Verítéke, könnye, vére
Patakokban ömlik érte,
Az egészért, a nagyért —
Ezt add vissza, új esztendő,
Ha igaz vagy és nem önző,
S rád szórjuk mind a babért!

Rólad zengünk vetekedve,
Belevésünk a keblekbe,
S áldjuk minden percedet,
Kiknek szíve négyszáz éve
Nem fürdött meg boldog fénybe,
Csak remélt, sírt, szenvedett.

HUSVÉTI DAL.

Zeng a patak, zúg a folyó:
Isten veled, Fehér apó,
Hófúvások téli szelek,
Köszöntöm a kikeletet!

Itt a husvét szép ünnepe,
A megváltó Szív nagyhete...
És szólnak a kálváriák:
Térj magadba, ember, világ!

Tanulj tűrni és szenvedni,
Rendületlenül szeretni,
Remélni és hinni váltig,
Le nem rogyni mindhalálig!

Szenvedésünk, oh nagyhetünk,
Hisz elbuknánk, ha csüggedünk!
A félútnak értelme nincs,
Az egész szív a drága kincs.

A kétkedő mind csak Tamás,
Hivőké a feltámadás.
Kiket eltölt honszerelem:
Azoké lesz a győzelem.

Bimbó, virág jön a télre,
Föltámadás: szenvedésre. —
Érzem már a kikeletet
A Nagy-Magyarország felett.

KARÁCSONYRA.

Ragyogjon ma minden szoba
Gyertyafénytől,
Fenyőfától, melyet angyal
Hozott égből!

Ne éhezzen, ne fázzon ma
Szegény, árva,
Nyílvá:nyíljon az örömnek
Friss virága!

Ma minden arc mosolyogva
Ránk nevéssen,
Minden lélek csak jót tegyen,
Csak szeressen!

Teljesedjen minden óhaj,
Minden álom:
Legyen boldog, szent karácsony,
Víg karácsony!

FENYŐFA ÁLL A SZOBÁBA' . . .

Fenyőfa áll a szobába',
 Meg van rakva lombos ága,
 Arany dió, arany alma:
 Bőségesen csillog rajta . . .
 Jaj, be fényes minden ágal

Csillagok tán a kis gyertyák?
 Nem láttam én gyönyörűbb fát:
 Merre, hol van az az erdő,
 Karácsonyfa ahol megnő:
 Szeretném, ha megtalálnám!

Merre, hol van az az erdő:
 Messzi, messzebb, mint a felhő,
 Csillagnál is magasabban —
 Onnan hozta egy kis angyal
 A csillagos karácsonyfát.

KARÁCSONY ESTÉJÉN.

Nincs szebb mese, nincs szebb álom,
Mint amilyen édes-kedves
A karácsony!
Nekem is volt egyszer, régen
Ilyen édes karácsonyom ...
Elmesélem.

Egész napon hullt, hullt a hó,
Fehér volt már minden ház, kert,
Minden kunyhó.
De oly hosszú volt a nappal! ...
Végre mégis jött az este,
És az angyal.

Huszárcsákót kaptam tőle,
S kardot, lovat is hagyott még
Elmenőbe.
Ő hozta a karácsonyfát,
Kis öcsémnek a pojácát,
Tehéncsordát.

Mennyi csoda, mennyi játék!
Kis csákómban most is mintha
Még ott állnék,
S tisztelegnék éd'sapámnak,
Csókolgatnám drága kezét
Jó anyámnak!

ROBINZON.

1919. december 24.

Robinson, gyermek-ifjúságom álma,
 S felejthetetlen szép kalandjai,
 Szólaljatok meg nekem mostanába',
 Ti elmerült part szent harangjai!
 Szólaljatok meg, itt van a karácsony,
 Ajándékom legyen tündéri mult.
 ... S felütvén a könyvet, éledt az álom,
 S szemem édes-keserű könnybe fult.

Jó Robinson testvén, szilárd hajódat
 Eltörte a felzúdult tengerár,
 És martaléka lett a mentő-csónak,
 Mert a háborgó tenger: vad betyár.
 S hogy így a bűsz habok játéka lettél,
 Mi sem maradt másod, mint Istened;
 De embernek nincs is drágábbja ennél,
 Ő juttatott neked egy szigetet.

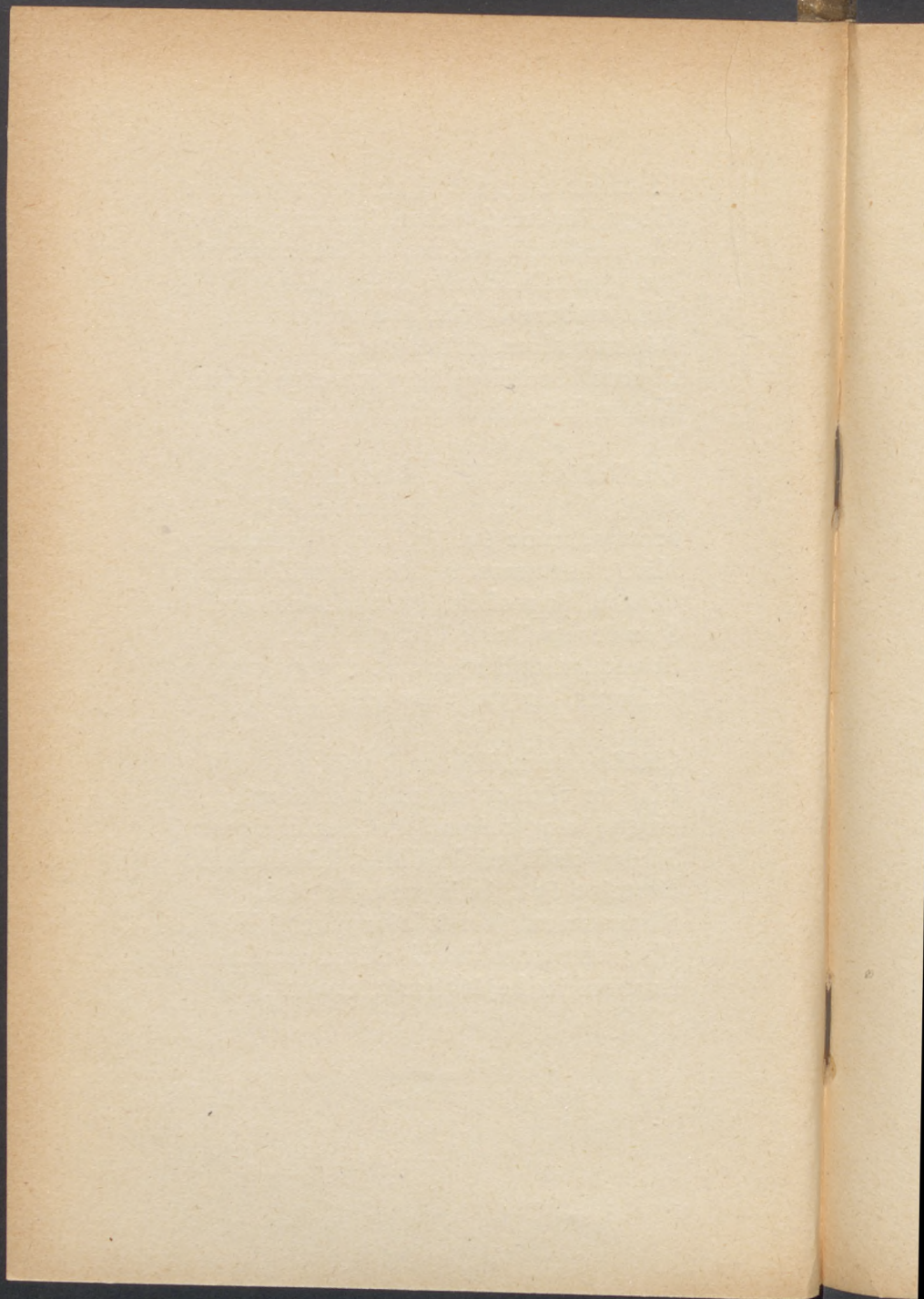
A Senki-szigetén kezdted elülről
 Az életet, kezdtél építeni,
 Szenvedésed, kínod hogy megenyhüljön.
 Munkába kellett azt meríteni.
 Faragtál fát, követ a bús magányban,
 Tájó volt melletted csak, hű ebed ...
 És elmerült szemed az Óceánban,
 Midőn nap szállt a hullámok felett.

Harminc évig néztél; mindegyre hitted,
 Hogy jön érted ember, jön majd hajó.
 Megcsodáltak, tudom, a büszke szirtek,
 Azt gondolták: mily hiábavaló!
 Hisz emberevő jött, vad ember-állat
 Rút martalóca, az istentelen.
 Harcot kezdtél velök s szerevezve társat:
 Ketten hittetek már a szigeten.

Óh, Robinzon, ifjúkori barátom,
 Hogy sírtam én valamikor veled,
 Most harminc éve ép, jött a karácsony,
 Mint ahogy most szintén megérkezett.
 Olvastalak mohón, gyermek-örömmel,
 S az ünnep álmok közt repült tova.
 Szívem, mint Pénteké, boldog gyönyörrel
 Dobogta, hogy el nem felejt soha.

Óh, Robinzon, ifjúkori barátom,
 Ki hitte vón' akkor, mit ma tudunk:
 Hogy jön egymásra hat véres karácsony,
 S hogy elsüllyed hajónk s fuldokolunk.
 Harminc év után is sorsod a régi,
 S bennem mégis más könnyeket fakaszt...
 Ölelj magadhoz, hadd tudjak remélni,
 És várni itt hajót, hazát, tavaszt.

IV.
TERMÉSZET, ÉLET

A JÓTETT.

Ki az éhezőknek
Szel karaj kenyeret,
Jóságos tettevel
Fölszárít könnyeket.

Ki egyszer is tesz jót
Az Isten nevében:
Fölrírják a nevét
Odafönn az égben.

Egy karaj kenyérért
Ad az Isten százat,
Megnöveszti magvát
A buzakalásznak.

A MI HÁZUNK NEM PALOTA . . .

A mi házunk nem palota,
De rácsos a kis kapuja;
Két ablaka: két szelid szem
Rám mosolygó napsugara.

Nádfödeles a teteje,
Virágos kert az eleje;
Az udvara tiszta, mint az
Édesanyám kis tűzhelye.

Zsellérünk az öreg gólya,
Én vagyok a pártfogója;
Kelepelés csak a szava,
Nekem mégis kedves nóta.

Szeretem a fecske-népet,
Eresz alatt rak kis fészket,
S addig dalol minden reggel,
Mig engem is föl nem ébreszt.

Aldom nevét éd's apámnak,
Ki ültetett gyümölcsfákat;
Házunk mögött a nagy kertben
Annyi jóval kínálgatnak.

A mi házunk nem palota,
De rácsos a kis kapuja;
Két ablaka két szelid szem
Rám mosolygó napsugara.

KIS FURULYÁS.

Ezt az öreg fűzfát
Nagyapó ültette.
Hús, árnyékos patak partja
Dícséri érette.

Agából csináltam
Zengő furulyámat.
Hallgasd meg hát, sárgarigó,
Jókedvű nótámat!

Hallgasd meg, hallgasd meg,
És dalold utána...
Nem is tudod?... Ez a nóta:
Nagyapám nótája!

EGYSZER EGY SÁRMÁNYKA.

Egyszer egy sármányka
Mit tett föl magába',
Hogy elhagyja kicsi fészkrét,
Elmegy a világba.

Úgy is tett a lelkem,
Ágról-ágra lebben...
Hazamegy az édesanyja,
Szíve, jaj, megretten!

Kérdezgeti nyomban
»A kis fiam hol van?«...
Útra kélve keresgélte
Fahegyben, bokorban.

Hosszú utat járva,
Végre megtalálta,
Ép egy cserfa ághegyében
Járt a kicsi szája.

Csattogott feléje
Anyai beszédje:
»Gyere haza, itt kóvályog,
Kis fiam, egy vércsel«

Am a fia bátor,
 Felelget — félvállról:
 »Sohse féltsen, édesanyám,
 A vércse madártól!«

»Féltelek a széltől,
 A fekete éjtől,
 Napsugártól, holdsugártól,
 Gyenge levélkétől.«

Három hosszú napja
 Hívta, hívogatta;
 Negyediken — mit tegyen mást —
 Végre is ott hagyta.

Mégis egy időbe'
 Kiment az erdőbe...
 Lombzugató cserfa alatt
 Három toll előtte.

Három árva tollat
 A szelek sodortak,
 Kis virágok gyászban ültek,
 A cserfák zokogtak.

JÓ NAPOT, KIS MÉHEK !

A méheknek vig a háza,
Telik dalra, muzsikára;
Kis méhecske jó-magának
Munka közben muzsikálgat! . . .
Testvér: munka ének —
Jó napot, kis méhek!

Egyik kiszáll, másik beszáll,
Dologtalan senki sem áll.
Senki se kér duyyhát, párnát,
Csak ha végzi a munkáját . . .
Vidámak, szerények —
Jó napot, kis méhek!

Nótás ajkú, vig legények,
Virágokra szálló méhek:
Vagytok a rend daliái,
Kötelesség katonái . . .
Szép élet, gyöngyélet! —
Jó napot, kis méhek!

Tudjátok-e? . . . Otthonunkba'
Épp ilyen a rend, a munka.
Nincs közöttünk lomha, léha,
Jókedv a sziv tápláléka,
Fűszerc: dal, ének —
Jó napot, kis méhek!

BÖLCSŐDAL.

Volt egyszer egy kis király,
 Apja, anyja kis fia,
 Aranyhajú, kékszemű ...
 Aludj, aludj, kis baba!
 Útra kelt a kis király.
 Megtudta a nagy király.
 Hol a fia? Keresi ...
 Aludj baba, bóbiskálj!
 Száz ember is keresi,
 Hol van a szép kis király?
 Jaj, ki látta, mondja meg!
 Aludj baba, bóbiskálj!
 Megmondom én, merre jár,
 Selyemfűvön mit csinál:
 Ugra-bugrál, hempereg ...
 Aludj baba, bóbiskálj!
 Elfáradt a kis király,
 Elnyomta őt az álom ...
 Alszol-e már, kis baba,
 Alszol-e, kis királyom? ...

A SZIGETI NAGYERDŐBEN . . .

A szigeti nagyerdőben
Búsan kondul egy harang.
A szigeti nagyerdőben
Halva fekszik egy galamb.

Pázsitos, zöld ravatalon
Gyertyát gyújt a gyöngyvirág.
Szemfedőül a nagyerdő
Hullat rája ibolyát.

Siratója: a szél kérdi,
Szava zeng-zúg messzire:
»Mondd, gerlice, dalos társa,
Mitől szakadt meg szive?«

Kis gerlice bűg az ágon,
Felel a szél szavára:
»Párjavesztett vadgalamb volt,
Elhagyatott, kis árva.

Dalos társát elejtette
A zord vadász fegyvere . . .
Bánat lett az árva galamb
Mindennapi kenyere!«

Sir az erdő, zokog a szél,
Temetik a galambot.
Kis gerlice, giling-galang,
Kongatja a harangot.

TARKA LEPKE . . .

Tarka lepke szálldogál,
Kis virágra, galyra száll.
Szól egy fiú: »Hó, ha-hó,
Allj meg, tarka pillangó!«

»Nem állok meg, nem lehet,
Tova szállok, elmegyek.
Tudom, miért hívogatsz?
Zöld hálóra csalogatsz.«

A HÓEMBER.

Szépen kicifrázták, gavallérrá tették,
Ócska kalappal a fejét is befedték,
Pápaszemet tettek nagyuri orrára,
Hetykén támaszkodik
A sétabotjára.

De lám, kisüt a nap . . . Süt, süt melegebben;
Nem jól érzi magát többé a hóember.
Apró gyermeksereg dudolja körötte:
»Jöjj fel nap, süss fel nap,
Ragyogj fel fölöttel!«

Elolvad, nem marad, csak a sétabotja,
Csak a pápaszeme, az ócska kalapja,
Táncol a gyerekhad széles jókedvébe',
Hisz a hóemberrel
A télnek is vége.

ERZSIKE.

Egyszer egy kis leány
Mit gondolt magába,
Amikor egy este
Lefeküdt nagy csendbe
Hófehér ágyába.

»Be jó lenne, be jó,
Hogyha nőne szárnyam!
Jaj, be messze szállnék,
Jaj, én meg sem állnék,
Csak Tündérországból!«

Arra szállt egy tündér,
Gyorsan elaltatta.
Így jutott a lányka
Nagy Tündérországba,
Amint óhajtotta.

Gyémántkapu előtt
All egy öreg ember,
Neve: Tündérapó,
A haja: mint a hó,
A szakáll: kender.

Erzsike köszönti ...
 Apó kérdi mingyár:
 »Hol jársz te itt, lányom,
 E világszép tájon,
 Hol a madár sem jár?«

»Én Erzsike vagyok,
 Szeretettel kérem:
 Még sohasem jártam
 Nagytündérországban,
 Szabad-e megnéznem?

Annyit hallottam már
 Otthon, iskolába,
 Hogy milyen ragyogó,
 Csudaszép, csillogó:
 Tündérek országa!«

... Ezüstcsengő zendül,
 Gyémántkapu tárul,
 Szóló szőlő csengve,
 Arany alma zengve
 Köszönti az ágrul.

Nagytündérországot
 Végesvégig járta ...
 S hajnalban egy fecske
 Már vigan csevegte,
 Milyen szép volt álma.

EGYSZER EGY KIS LEPKE.

Egyszer egy kis lepke,
Egy bohó kis lepke,
Cifra sátorfáját,
Ihajla, fölszedte.
Idegenbe indult,
Jaj, bizony, elindult.
Szeméből, trallala,
Egy árva könny se hullt.

Gerlice siratta,
Szólt neki: »Maradj itt!«
Pille föl se vette,
Ihajla, szavait.
Kibontotta szárnyát,
Határig meg se állt...
Ismerőst azontúl,
Trallala, nem talált.

Idegenben látta,
Jaj, be más a világ!
Másképp nyit, másnak nyit
Ihajla, a virág! . . .

Köszönti szép szóval
A mezőt, a rétet,
Szavát sem fogadják...
Trallala, ne néked!

Mézet akar enni,
De bizony az nem méz,
Sírni tudna tőle:
Ihajla, kesernyész!
Gyöngyharmatot inna,
Inna ám, de nem jó.
Sírva fakad most már,
Trallala, a golyhó.

Bolyongva bujdosik
Virágról-virágra,
Megsiratja sorsát,
Ihajla, az árva!
Megszánja végül a
Szellő is keservét
S haza sodorintja,
Trallala, a lepkét.

KISS PÉTER.

Hideg téli délután van,
Szemergél a hó javában.
Fehér pihék le-leszállnak
Ablakára iskolánknak.

Kiss Péterünk keze karban,
Szeme itt csügg egyre rajtam.
Érzem, hogy nem gondol másra,
Minthogy az én arcom lássa,
Beszédemet jól megértse,
Csöpp szívébe jól bevésse.

Kék szeme: az égbolt kékje,
Ha rajt' ég a tavasz fénye.
Képzelete bontja szárnyát,
Midőn hallja, ki volt Árpád,
Mit tettek a hősök, szentek,
Kik nevünknek fényt szereztek.

Szellős, nyári ruhában jár,
 Pedig jön a karácsony már.
 Küzködik a hóval, faggyal . . .
 Gondolj rá most, őrző angyall
 Gondatlanabb ne légy nála,
 Aki könyvét bepólyálva
 Óvja, védi, nehogy fázzon,
 Mikor viszi az utcákon.

. . . Hópilingék hullnak, szállnak,
 Ablakára iskolánknak.
 Mig itt ülünk a melegbe . . .
 Csend lopózik a lelkekbe:
 Valamiről mesélgetek.
 — S ő elaludt, szegény gyerek.
 Piros arccal nyugszik halkan,
 Elöttem az első padban.

Ma nem birta. Korán kelt fel,
 Beteg édesanyja helyett
 Ujságot hord minden reggel.
 Pajtásai, (jó alkalom)
 Ébresztenék, de nem hagyom.
 Mert tudnék-e olyan szépet
 Beszélni a szegénykének,
 Mint amilyen édes álma
 Van a meleg iskolába'!

A KIS BOJTÁR.

Kicsiny a kis bojtár, még alig öklömnyi,
 De már szolgálatba készül, a világba.
 Özvegy anyja beteg, nem tud véle menni,
 Sirva megcsókolja, mikor elbocsájtja.

Megy, megy . . . Utitársa a virágos réten:
 Öreg tarisznyája, kicsi furulyája,
 Egy pár forró könnycsepp csillogó szemében...
 De a jó Isten majd gondot visel rája!

Ezt zengi fölötte az ég pacsirtája . . .
 S egyszer csak megszólal egy öreg fa halkán,
 (Sátoros a lombja, fürtös a virága . . .)
 »Fáradt kis bojtárka, pihenj meg alattam!«

Fáradt; megéhezett vándorló útjában.
 Kiveszi a fényes csillagos bicskáját;
 Kenyeret, szalonnát lel a tarisznyában . . .
 A szegény kis vándor így éli világát!

Egy kis morzsa akadt a tarisznyájába'...
 Tudja, hová tegye! A zöld gyepre szórja.
 Dalos utitársa lerepül hozzája,
 Fölszedi s ajakán zeng a hálás nóta.

Akkor előveszi ő is furulyáját,
Fujdogálja, fujja rajta a nótáját.
Nem akarta, mégis szomoruan fújja;
Ifju a bojtárka, de öreg a búja.

Legelteti nyáját közelben egy juhász,
S elindul oda, hol a virágos fa van.
Igy szól a fiúhoz, aki ott furulyáz:
»Nem állnál-e hozzám szolgálatba, fiam?«

Fölpattan a fiú . . . »Szolgálatba állok,
Ha kell, a jószágra egész nap vigyázok!«
. . . S kire gondol, kire? Az édesanyjára —
Bizza üzenetét gyorsszárnyu madárra . . .

KÉT VERÉB.

Kastély tornyán a magasban
Verébpár ül elhagyottan.

Fáradt vándor mind a kettő,
Szárnyaszegett bús merengő.

Őszi esőn mért is áznak,
Födél alá mért nem szállnak?

Szól az anyó . . . könny csepereg . . .
»Hallod, apjuk, hogy kesereg!

Aranyos a kalitkája,
De megvan-e még kis szárnya?»

Napok óta ez az ének,
Rabfiukról ha beszélnek.

Várnak, várnak, jó az Isten,
Ég kapuja zárva nincsen.

Imádságnak gyors a szárnya . . .
Ablakát egy lány kitárja!

Azt mondja a kis verébnek:
»Szállj hozzájok — kis cselédnek!«

TEMLOM ÉS GYÁR.

Fel se tűnik nagy Babilonban,
Egymáshoz milyen közel áll;
Tornyával egy ősrégi templom,
Kéményivel egy barna gyár.
Amabban hívő zeng zsolozsmát,
És száll a tömjén füstje föl;
Ebben harsog a gép robotja,
S a mellre köszén füstje tör.

Harangok szólnak a toronyban,
Szavok előmlik szerte szét;
A gyárban cseng a villam-óra,
És élesen süvölt a gép.
A torony szól: »Itt van az Isten!«
S arany keresztje ég, sajog.
A gyárkémény nagy füstöt ontva
Felel: »A munka én vagyok«.

Dübörg a gyár, kong a harangszó . . .
Folyik a vita, küzdelem;
Próféták kelnek versenyezve
Tanokkal uton, utfelen.

Anyaghivő szegény az egyik,
Tündérmese az ég neki;
A másik meg Istent kiáltva:
A földnek kincsét megveti.

. . . Est van. Kigyúl a lángok ezre,
Rajzik ki a gyárból a nép.
Egy halovány munkás-leányka
A dóm felé sietve lép.
A kaput bár régen becsukták,
Ő kint a kőlépcsőkre rogy,
S amig hivő fohásza szárnyal:
Megenyhül szive s búja fogy.

VISZONTLÁTÁS?

Kanyargó gyalogut
 Vidáman tovafut.
 Dél napja
 Ég rajta.
 Delel a kis falu,
 Hallgat a kert alja.

Aranya szivemen
 Olvad fel hirtelen.
 Csillogó
 Házikó
 Dél napján felszépül,
 Bár tája bús, fakó.

Kapuján kopogok.
 Anyám jön, mosolyog.
 Szemében
 Az éden
 Megcsókol, megölel . . .
 -- De hisz meghalt régen!

IMAKÖNYVEM.

Szivem gyermek-örömben úszott,
Meglátogatott jó anyám.
Soká beszéltünk . . . Végül így szólt
A boldog este folyamán:
„Későre jár, fiam, bocsásd meg.
Elfáradtam, lepihenek,
Hanem nincs itt az imakönyvem,
Add csak ide a tiedet!«
»Az imakönyvemet?« . . . Zavarban,
Pirulva lesütöm szemem . . .
»Mivé nem tett az élet engem,
Látod, anyám, el is feledtem,
Hogy imakönyvem nincs nekem!«

TULIPÁNOS ÖREG LÁDA . . .

Tulipántos öreg láda
Almadozik a szobába',
Körülötte csend és béke,
A mult idők halk emléke.

Fakul piros tulipántja.
Régen porló kéz pingálta.
A világban járva szerte:
Nem akadtam soha szebbre.

Bár együgyü cifrasága,
Nekem mégis becses, drága:
Hozzája fűz száz emlékem,
Ódonsága büszkeségem.

Anyámnak volt kincsestára,
Bizalmasa, hű titkára.
Rejtekében drágagyöngye
Ott van most is: imakönyve.

Gyors évekkal sebes szárnyon
Eliramlik ifjuságom.

Köddé foszlik terve, álma . . .
De megvan az öreg láda.

Látom ülni anyám rajta,
Imakönyvét lapozgatja.
Megsókolja, imádkozik . . .
A fiáról gondolkodik.

Tulipántos öreg láda
Almodozik a szobába',
Körülötte csend és béke,
A mult idők halk emléke!

BOGDÁN PISTA.

I.

Meleg szoba . . . Benne vidám
Aprósereg zaja . . .
Gyárban van az apjok, anyjok,
Este jön csak haza.
Cseng-bong a szó, ki-ki játszik,
Tesz-vesz kedve szerint.
Bogdán Pista csigát farag,
Farag s föl se tekint.

Kint hóvihar csatáz, bömböl . . .
A Pista kék szeme
Oly tündöklő, mint a május
Felhőtelen ege.
Komoly fiu, csupa jóság,
Szelidség, figyelem.
Néha megáll . . . valakit lát . . .
S kipurul hirtelen.

Orcája most két kis rózsza,
Mely hajnalban fakadt:

Dédelgető napsugarak
 Meleg csókja alatt!
 »Kire gondolsz, Bogdán Pista?«
 Szól a néni rája.
 A kis fiu halkán felel:
 »Az édesanyámra.«

II.

És a gyárban, a nagy gyárban,
 Kattog, csattog a gép,
 Sűrög-forog a sok munkás,
 Az istenadta nép.
 És egy asszony, dolgos, derék,
 Mégis megáll néha,
 Szép kék szeme májusi ég,
 Bár egy kicsit méla.
 Az ő fia Bogdán Pista,
 Hozzá viszi gondja,
 Míg a munka nehéz láncá
 Estélig ott fogja.
 De lelkében tündérkezek
 Festik már a fészket:
 Ha majd este haza érnek,
 S meggyujtják a mécset.

Ha majd Pista csengő szavát
 Hallja, elhallgatja,

Megöleli, megcsókolja,
Keblen altatgatja;
S beleviszi hálálkodó
Esti fohászába:
Azt is, aki ő helyette
Pistát nappal dédelgette
Egy meleg szobába.

A NYÁRI ERDŐ . . .

A nyári erdő hangos iskola,
 Betölti a diákok vig sora.
 A patak-menti zugban neki lát
 Halk csengetésnek egy harangvirág.
 Magol fölötte a fán a rigó,
 A szedte-vedte szájas nebuló.
 Szeles kis lepkék, süldő madarak
 Szabadszárnyon versenyre tartanak.
 Gyengébbje félős; bukik, elesik.
 Vele az osztályt ismételtetik.

Tücsök és cincér versenyt hegedül,
 Csermelyzsongásba kakukszó vegyül.
 Az oroszlánszáj? ... Az az ősjogász ...
 A darázs-úrfi? Padon nyargalász.
 A harkály tárgya a gimnasztika.
 Osztály lustája a szarvas csiga.
 Csalogányajkon művészdal terem ...
 Szép nyári erdő, üde tanterem!
 Fahegybe ül, mint egy zöld katedrára,
 A mosolygó nap, az erdő tanára.

A SZIGETI TÖLGYEK ALATT.

A szigeti tölgyek alatt
Rózsák pirjából álmokép fakad...
Daliás idők fája ég
Tábortüzek máglyáin szanaszét.

Túl a hegyen alkonyi pir...
A napsugár rézsútos utat ir...
Buda réztornyai fölött
Az est félholdja némán kikötött.

S a tölgyek alatt a padon
Valaki üldögél hallgatagon.
Fent barna lomb, lent csacska hab:
Susognak néki ódon dalokat.

Bihari nóták, hallgatók...
De ihol, férfi-léptek hallhatók!
Ezüst sarkantyú csöng, peneg:
Az alkony-pirban Toldi közeleg.

ÓDON TEMPLOM . . .

Ódon templom a hegytetőn
 Mint jóságos atyai szem:
 Almodozón és kedvtelőn
 El-el-méláz a földeken.

Tán esdő kar kulcsolása:
 Két szép tornya, mit égre tart —
 Mögötte pár zúgó hársfa
 Mormolja a zsolozsmá-kart.

És a templom, bár alatta
 Kocsi, szekér vágtatva hajt,
 Bár zúg a gyár, völgy patakja:
 — Föl se veszi mind ezt a zajt.

Telt kalászkok tengerére
 Hull most a nap aranya lent,
 Oda figyel, megigézve:
 Az aratók nótája zeng.

MÉCS GYURKA.

A templom-téren tarka tábor,
Vásári népek, ponyvasátor.
Fönt csillog a nap, ámde foga van,
Melegét várni: biz az oktalan.
S a tarka nyüzsgő egyvelegben
A télidő mégsem kietlen,
Kivált annak, kit bunda fed:
Neveti csak a hideget.

Bucsu van a városnegyedben;
Pál napja, kit nagy tiszteletben
Részesít a környék lakója.
Szent Pál vigyáz rá, bajtul óvja.
Tódulnak is hozzája a hivek,
Aki csak birja: a dómbe siet;
Átjárja lelkét tömjénillat, ének,
Kegyes szavak...
Mig künn: zaj, láрма, érdek;
Sip, trombita, hamis madárhang,
Üzér ajkon pajkos reklámhang:
Kinálja olcsó áruját,
S útszéli ravasz humorát.

A vásárlók közt elvegyülve,
 Alig veszik őket szemügyre:
 Kék orcával, vékony ruhába',
 Meg-meglapulva, vagy kiállva,
 Settengél pár tolakodó,
 Apró, sunyi csirkefogó.
 Egyik se több: ha tán tiz éves,
 De ahány van: mind fázik, éhes,
 Sandit a párogó teára,
 De hajh, olyan magas az ára!
 Köröttük tátongó az örvény...
 Lelkükből elillan a törvény —
 S eszébe egyiknek se jutna,
 Kezét a más zsebébe dugva.

Van már tea, sip, cifra játék...
 Egyedül a Mécs Gyurka jár még
 Didergőn, éhesen, szegényül:
 Nem lopott az urak zsebéből.
 Biztatják most a többiek:
 »Nem szólunk, Gyuri, senkinek,
 Décbundában ott áll egy úr,
 Nézd, most is a zsebébe nyúl,
 Van ott pénz, te csacsi, elég,
 Csórj!« — zeng az apró csőcselék.

Nem tántoritják meg, hiába,
 Gyuri nem esik rút hibába.
 Ily szókra nincs a füle nyitva,
 Áll rendületlen, mint a szikla.

Szívébe édesanyja véste,
 — Minap volt csak a temetése, —
 A máséhoz, jaj, sohse nyúljon,
 Járjon mindig egyenes úton!

A többiek, kik loptak, ettek,
 Jövén az est, haza siettek.
 Pajtásukat el is feledték . . .
 De hisz ez mással is megesnék! . . .

Hirét ma hozzák a lapok:
 Egy kis fiucska megfagyott
 Az éjjel egy bérház tövében,
 Közel a Pál templomhoz épen.
 Mécs Gyurka. Tudják már nevét,
 Pajtásai fölismerék,
 Kis éhes. szurtos verebek.
 S mig arcukon a könny pereg,
 Jár nyelvök: Mécs Gyurka didergett,
 Mint éhes eb, akit kivertek,
 Félénk pasi volt, bamba, méla,
 Nyápic, ügyetlen langaléta.
 Igen szerette a szegényt, mamája,
 S megbabonázta, hogy menjen utána,
 Mert nem is volt, szó, ami szó,
 A Gyuri közibénk való.

— S mig róla így a szájas hir telik,
 Alakja nékem kiemelkedik

A környezetből,
S mindegyre szebbül . . .

• •

. . . Magasztos, tiszta lélek!
Beh ritkán szül az élet
Ilyen erőset, mint te voltál,
Ki zsenge szívvvel sem hajoltál
A csábító bűn ingerének,
S od'adtad inkább ifju élted!
Hős, aki itt nyert hirt, babért,
Nagyságban hozzád alig ért.

Nevét véssétek büszke kőbe,
S a kerepesi temetőbe',
Holt nagyjaink e csend-honába',
Porának diszsirt adjatok:
Mert bizonyság reá halála,
Hogy ő annyiunknál nagyobb!

A VÉN SAS HALÁLA.

Odútanyája előtt ült a sas,
Körötte szikla, szálas, zord, magas;
Fölötte égbolt szüzi végtelenje,
Sasok világa, sasok ős szerelme.
Mikor feléje törve szállhatott,
Elhagyva ezt a törpe sárfokot:
Zordon lelkébe drága mécset
Gyujtottak a gyönyörűségek . . .
De im, megvénült! S mit kell látnia:
Hiába volt sas, ő is föld fia,
A végtelent soha még csak nem is pedzette,
Bár vágyaival nőtt, nőtt is a mersze.
Semmit sem ért el, minden hasztalan,
Csak vágyni s bukni: oly vigasztalan;
Sasszárnya, tudni, hogy csak pille szárnya,
S lehúz a földiség agyag igája:
Ebben öregedett meg, hajh, a sas!
És csak úntatta már egy-egy tavasz.
Lomhán gubbasztott oduja előtt,
Szerelmet, álmot többé sohse szőtt.
Dus tolla vedlett már, egy pár helyen
Kék folt tátongott testén, meztelen.

Fölszállni többé nem kívánczozott,
 Békét áhitott, elhagyott zugot —
 S midőn odvára ismét rátalált,
 Az élet bölcse várta a halált.
 Minden elhagyta, csak szülőházája
 Ringatta keblén . . . Szólt szél-muzsikája.
 Tán altató dal volt? . . . Hallgatta, ráért,
 S a muzsikása is kitett magáért,
 Mig szakadékon, kőhurokon át
 El-elsikongta lázas futamát . . .
 A sas fölkapta csontos vén fejét,
 S hallgatta az önön gyászénekét,
 Melyben fölcsillant gyöngy-ifjukora,
 A viadalok részeg mámora,
 Sebek, ütések, mik tán sohse fájnak
 A győzedelmes bátor ifjuságnak,
 Csipcsup kalandok, nagy komédiák,
 A marakodó, vijjongó komák,
 Akikkel összekapott olykoron
 Egy-egy kövérebb, módosabb toron . . .
 Lehorgasztotta vón, ismét fejét,
 Ha nem jön közbe valami egyéb,
 Valami kába, nyers hangbődület,
 Riasztó annak is, ki tán süket,
 Leget hasító, száraz, kőkemény,
 Milyet nem hallott még a vén legény . . .
 . . . A szirtre ömlött rózsás áradat:
 Bucszúzkodott az áldozati nap.
 És kezdtek sorra talpra állani
 A barna völgyek lepke árnyai.

S ő, a vén harcfi, a keshedt mokány:
 Megrendült mélyen biztos kőfokán . . .
 »Betörték-é, — hörögte — otthonomba,
 Az érintetlen Szent Birodalomba?!«
 S bár vén szeme homályosult, de látta:
 Egy repülőgép szárnyait kitárva,
 Bátran, merészen ivelt fönt a légben,
 Embernemjárta csúcsok tetejében —
 És győzedelmes, lenge mozdulattal
 Nagy célja felé tört biztos tudattal!
 S ott ült a gépen: Nagy Ellenfele,
 Az ember, ki mégis . . . leverte, le!
 Hát szük volt néki is a föld göröngyel
 Hát csalta őt is az ég drága gyöngyel
 A végtelenség szérüje, a szent,
 Kire gondolni csak sas lelke mert!

S amit nem birt megtenni napok óta,
 Meghalt, végzett vele egy kurta óra:
 A szakadékba bukott hemperegve,
 Hogy az embert ne lássa,
 Akit visz már a szárnya
 Túl a bércén, felhőn — a végtelenbel

KÉT DÓM.

Vén százados dóm tövében
Ül egy gyermek a fővényben.
S elmerülve nagy munkába:
A dóm alakját formálja
A szétfutó homokszemből,
Mely a szellőtől is megdől.

Egész szívvél csügg a munkán,
Mást se lát, míg rajta munkál.
Nem ösztönzi gyarló érdek,
Dicsőség se kell szívének;
De ott ragyog gyermekálma
Kicsiny homoktemplomába'.

S te ott fenn az égi trónon,
Akinek a világ hódol,
Ime, néked, itt emeltek
Két templomot egymás mellett!
Az: szédítő nagy műremek,
Ez: szétomló homokszemek.

Azt emelte a buzgóság,
Ezt az ártatlan tisztaság,
Mely tudatlan megsejtette,
Közelb jutván közeledbe,
Hogy szétfutó homok minden,
S örök csak te vagy a szívben.

TARTALOM

I. Nemzeti ünnepek.

	Oldal
A négy szobor	2
A határon	6
A halhatatlan tizenhárom (Október 6-án)	8
Vándormadár	10
Levél Hollandiából 1920-ból	11
A magyar föld	12
A rokkant vitéz dala	13
Magyar harang	15
Üzenet	18
Komárom	19
Léva	20
Aranyosmaróth	21
Március tizenötödikén	22
Ősz és tavasz	24
A zengő szobor	26
Május 21-én	28
Apa és fiu	29
Nagy időkből	30
A zászló rongya	32
Viscegrád romjain	34
Lengedez a zászló	35
Király nevenapján	36
Árpád sirja	38
Juliusi éj	40

II. Nagyjaink.

	Oldal
Árpád neve	43
Hej, Szigetvár	44
A Rákóczi-nóta	45
Rákóczi szava	46
Éjjeli látogató	48
A költő születése	52
A halhatatlan Petőfi	54
Alszik-e Petőfi?	57
Petőfi	59
Arany	61
Jókai	65
Jókai Mór	68
Bathhyánné	69
Királyasszony kertje	71
Gárdonyi Géza	72
A költőt az egri csillagok fogadják	73
A hunok	76

III. Az esztendő ünnepein.

Ujévi dal	79
Husvétí dal	81
Karácsonyra	83
Fenyőfa áll a szobában	84
Karácsony estéjén	85
Robinson	86

IV. Természet, élet.

	Oldal
A jótett	89
A mi házunk nem palota	90
Kis furulyás	92
Egyszer egy sármányka	93
Jó napot, kis méhek!	95
Bölcsődal	97
A szigeti nagyverdőben	98
Tarka lepke	100
A hóember	101
Erzsike	102
Egyszer egy kis lepke	104
Kiss Péter	106
A kis bojtár	108
Két veréb	110
Templom és gyár	111
Viszontlátás	113
Imakönyvem	114
Tulipántos öreg láda	115
Bogdán Pista	117
A nyári erdő	120
A szigeti tölgyek alatt	121
Ódon templom	122
Mécs Gyurka	123
A ván sas halála	127
Két dóm	130

HAVAS ISTVÁN

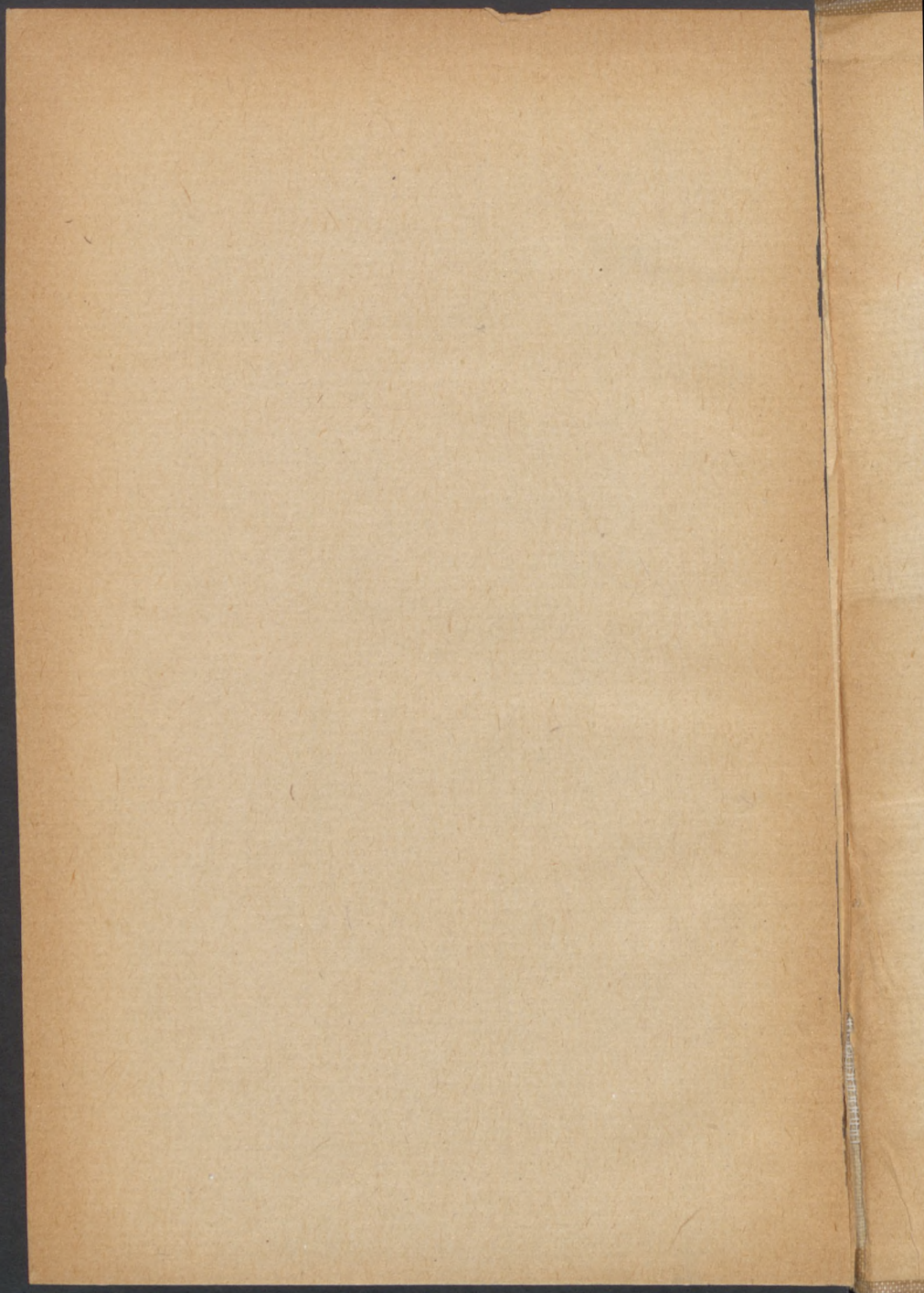
ÚJ SZAVALÓKÖNYV

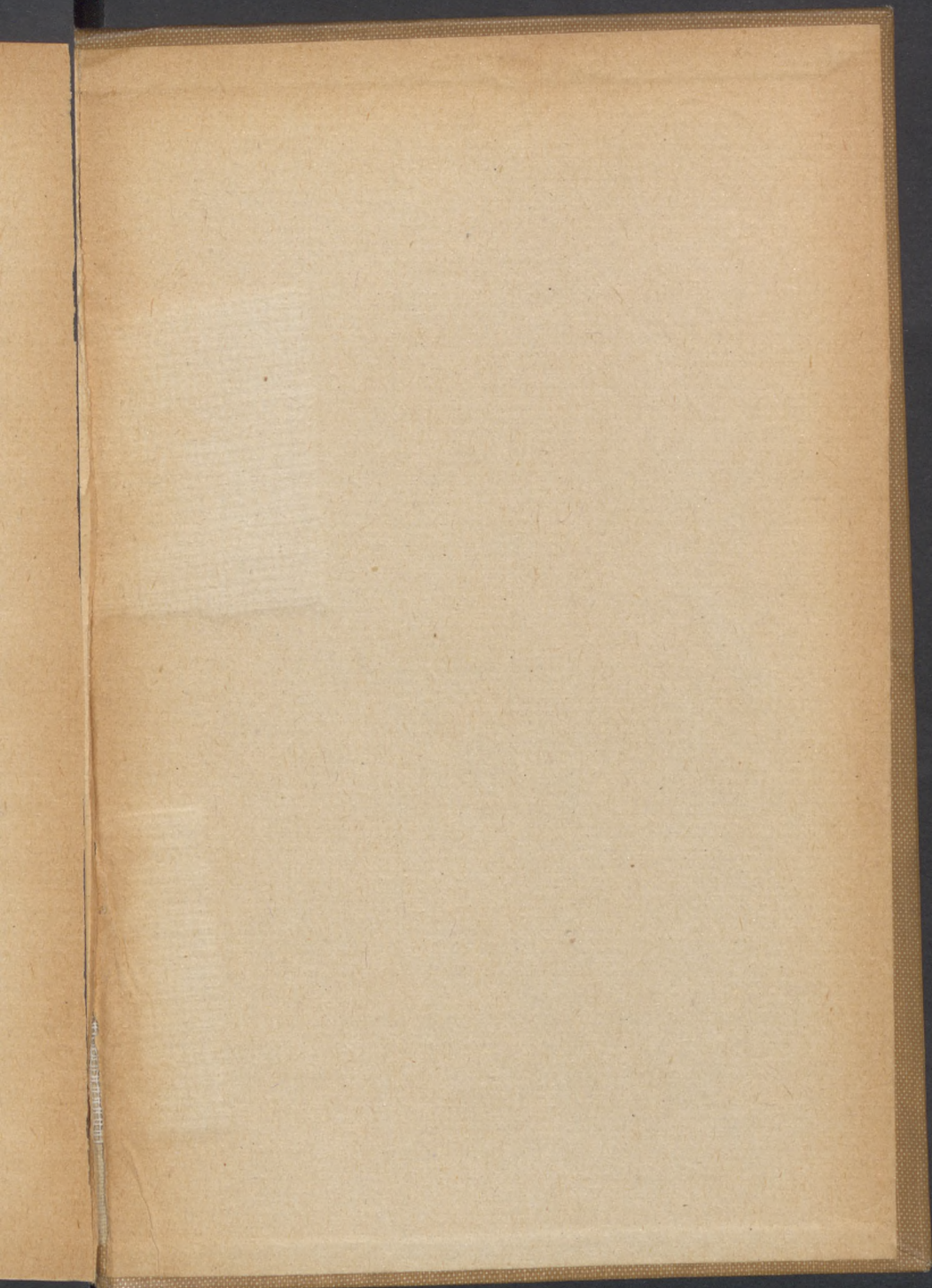
Tartalmazza a legszebb szavalásra alkalmas hazafias és ünnepi alkalmakhoz illő költeményeket

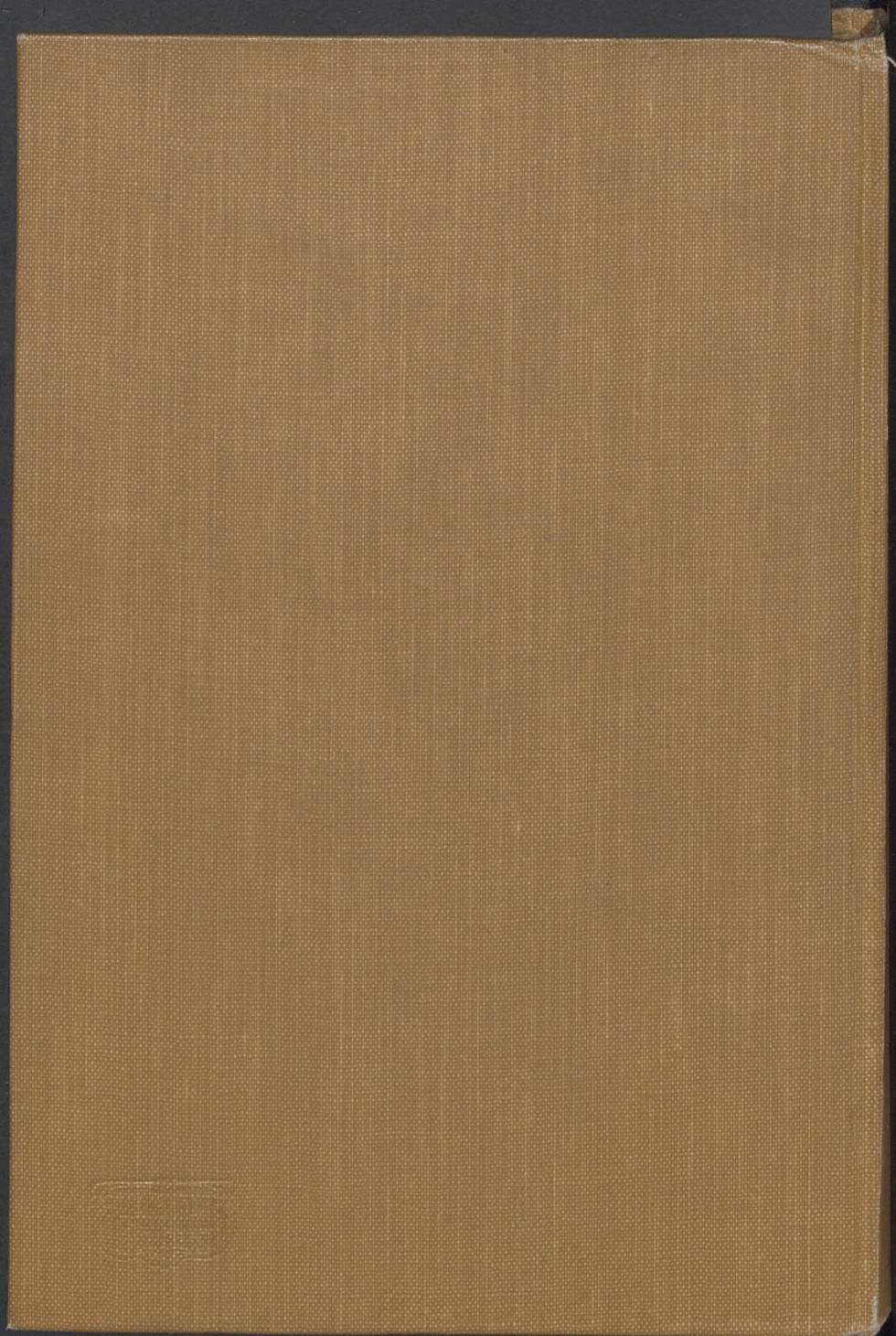

ÁRA 1.80 PENGŐ

BUDAPEST,
SINGER ÉS WOLFNER IRODALMI INTÉZET R.-T.
KIADÁSA

HAVAS, A NÉGY SZOBOR